

Ad. 416
AZ ÁLLATVILÁG

MM A. HAZAI ZOOLOGIAI MM
LABORATORIUM FOLYÓIRATA

LAPTULAJDONOS:
PETE CSONGOR

SZERKESZTŐ:
CSIKI ERNŐ

REICHL
KÁLMAN.

1908. évfolyam. ++++++ Október 15. ++++++ 5. füzet.

TARTALOM:

	Oldal
<i>Biró Lajos</i> : Galambvadászat Újguineában... ..	73
<i>Dr. Soós Lajos</i> : Séta a Quarnerón	79
<i>Garády Viktor</i> : Az adriai foka	88
<i>Dr. Nagy Jenő</i> : Vándorsólyom a Simonkai-hegységben	91
<i>Leidenfrost Gyula</i> : Éjjeli halászat a Quarnerón	97

Kisebb közlemények:

Óriási tengeri teknős	103
Békák létküzdeme	104
Hirdetések a borítékon.	

*«Az Állatvilág» kiadóhivatala: Budapest, VII., Damjanich-utca 36., a
hozá az előfizetési díj (évenként 5 korona) is küldendő.*

Kérjük e számot érdeklődő ismerőseinek megmutatni, vagy figyel-
müket folyóiratunkra felhívni. Mutatványszámot szívesen küldünk.

GALAMBVADÁSZAT ÚJGUINEÁBAN.

Irta: BIRÓ LAJOS.

NEKEM MINDIG sokféle bajom van az írivalómmal, ha Újguineáról van szó. Nem kezdek és végezek a mondanivalómat azzal, amiről tulajdonképpen szólani kellene, mert annyira más ott minden, a természeti környezet, növényvilág, állatok, emberek, hogy elbeszélésemkor sokszor messzire kell elkalandoznom, sokféle apróságot megmagyaráznom, míg tárgyamat kellőleg jellemezhetem. Így legtöbbször nem sikerül azt úgy megírnom, hogy hosszadalmas ne legyenek.

Most se kezdek azzal, hogy «a galambot mindenki ismeri», mert bizony az újguineai galambok legnagyobb részében ritka olvasóm ismerne galambra, mert se nagysága, se színe, se magaviselete nem hasonlít az előttünk ismeretes galambhoz. Nem hiába, hogy Újguineában és közeli környékén él majdnem a fele a föld kerekégén ismert galambfajoknak, de van is köztük nagy változatosság. A legkisebbek nem sokkal nagyobbak egy pacsirtánál, a legnagyobbak elérik a pulyka nagyságát, ha ugyan nem követünk szigorú állattani rendszert és hozzájuk számítjuk a minden tankönyvből ismert koronásgalombokat is. Még szokatlanabb a feltűnő élénk színük. Egész fajcsoportot képeznek a világoszöld színűek, tarkázva kékekkel, narancsszínrel, citromsárgával, pirossal és szép violaszínrel; más fajcsoport csupa rozsdaveres, sötét pettyes, hosszú farkával inkább apró kakukhoz hasonlít, mint galambhoz. Ismét mások egész feketéknek látszanának, ha bizonyos világításban nem csillogna rajtuk a zöld fény. Ha nem keressük csupán a különös színűeket, megtaláljuk némelyiken a nálunk megszokott vadgalamb színűt is.

Múzeumszerűleg összeállított madárgyűjteményben a laikus sokszor zavarba jöhet, hogy fölismerje az ilyenféle galambot, de ott az újguineai őserdőben könnyű ráismerni, hogy a lelőtt madár galamb-e vagy sem? Még a vadásznak kezébe se jut, már észreveszi, hogy galambot lőtt, arról, hogy rettenetesen hullik a tolla. Ha a fáról leestében ágra esik, sokszor nagy darabon egyszerre ledörzsölődik róla minden toll, sőt ott is tollkoszorú hull körülötte, a hova a földre esett. Mindig valóságos kín volt nekem Újguineában galambot preparálni, annyira hullott a tolla és rendkívül könnyen szakadt a bőre. Szerencsére olyan dúsán vannak tollal megrakva, hogy sokszor el lehetett a hiányokat palástolni.

Legszokatlanabb azonban az újguineai galamboknak az életmódja. Pusztán földön ott sohase lehet galambokat látni, mert azok mindig a fán ülnek, soha le nem szállanak.

Nem is esznek azok ott fűmagvat, — a mi ott úgy sincs, — hanem mindannyian bogyókat és gyümölcsöket. Hanem ebben aztán remekelnek! Gerlicze nagyságú galambok le bírnak nyelni akkora gyümölcsöt, mint egy érőfélben levő dió a zöld burokkal, vadgalamb nagyságuaknak pedig nem kerül nagy erőlködésbe lenyelni egy almát!

Természetesen ehhez megfelelően berendezett torok és gyomor kell, a mi ezeknél a galamboknál meg is van. Példával igyekszem ennek a lehetőségét érthetővé tenni. Hogy tudja lenyelni a vizikigyó a vaskos békát, vagy az óriáskigyó a nyulat? Úgy, hogy állkapocscsontjai nincsenek összeforradva, tágítható izmokkal egymástól messze eltávolodhatnak. Ép így van alkotva az újguineai gyümölcssevő galambok szája is, csak így képes akkora gyümölcsöt a szájába befogni. Hasonlóképen kitágul a nyelőső és a begye is, sőt azon túl egész a zúzájáig, a mely különös szerkezetével első sorban mechanikai munkát végez, ledörzsöli a gyümölcs kemény belső magjáról a külső húsos réteget, a mi a galamb igazi tápláléka.

Azért választottam példának főntebb az érőfélben levő diót, mert az újguineai galambok is különösen ilyenszerű gyümölcsöket nyelnek le. Kisebb galamb kisebb gyümölcsöt nyel, például apróbb fajta, legfőlebb szilvanagyságú szerecsendiót és kávébogyót (a mi ugyan épen nem bogyó, hanem almaformán húsos), nagyobb galamb pedig a Canarium-fa dióját a mely van akkora, mint egy alma.

A mi házi vagy vad galambunk a száraz búzát a begyében meglágyítja, úgy kerül a zúzógyomorba, a hol szétdörzsölve megy a mag tovább az emésztés útjára. Ám a gyümölcssevő galamb a szerecsendió vagy kávé tömör magvat nem képes lágygyá tenni, így meg sem emésztheti. A dió tehát a galamb gyomrán nem is megy keresztül, hanem a gyümölcs húsos részeinek az otthagya után visszafordul és a galamb kiköpi. Erre is találunk a mi madaraink közt analogiát; ép így tesznek a mi ragadozó madaraink a szőröstől, tollastól lenyelt préda emészthetetlen részeivel.

Ezeket tudva értjük, hogy az újguineai galambok miért sűrögnek-röpkednek jóformán csak délig, akkor is csupán bizonyos gyümölcsöt termő fákra; akkor szerzik be élelmüket. Délután aztán magánosan vagy csoportokban órákig elüldögélnek egy ágon: ilyenkor emésztenek. Vannak kedvelt helyeik, a hova délutánra nagy számmal összegyűlnek, leginkább apró szigetkékre, a hol őket ember nem háborgatja. Ismertem magam is ilyen kis szigeteket, a honnan a pápuák tarisznyaszámra hordják a pompás Canarium-diót, pedig annak ott egyetlen fája sincs. A galambok hordják oda s szépen megtisztítva hagyják ott. Sok finnyás európai talán nem is ette volna többé olyan jóízűen, ha tudta volna, milyen tisztítóüzön mentek már keresztül.

Különben rendesen csak a mostanában a tropusi vidékre cseppent európai ember szokott ilyen finnyás lenni. Régebben itt időzők megtanuljuk, hogy mi a jó. Avagy talán tudja-e valaki itt a vén Európában, hogy hol terem a világ legjobb kávéja? Nem is terem az, hanem — készül. A jávai galambok készítik, úgy mint a hogy nekünk finomították a Canarium-diót, lenyelik a kávébogyót, leemésztik róla a húsosát és idő múlva lehullatják a zamatossá tett kávébabot. A melyik jávai maláj kilesi azt a fát, melyről ilyen értékes kávé hull, nagy titokban tartja tudását, mert magas áron adhatja el ezt a szemenként összeszedett kávé, vagy magának szedi orvosságnak. Kereskedésbe

nem is kerül, olyan kevés gyül össze belőle. A kávé hazájában ezt ismerik a legkitünőbb kávénak.

Az újguineai galamboknak még azt a különös tulajdonságát kell megismertetnem, hogy nem ijednek meg semmi zajtól, lármától, még a puska lövésétől sem. Ágyúnk nem volt, a felől nincsenek tapasztalataim, de tréfa nélkül mondom, hogy arról vagyok meggyőződve, hogy még az ágyúdörgés se riasztaná föl őket, ha rejtett helyről lőnének és embert nem látnának. Mert ha csak egyetlen ember mutatkozik is, azonnal mind felröppen. Ha reggel korán megvonultunk pápua szolgálóimmal egy gyümölcsös fa alatt, a melyet épen látogattak, akkor beszélgethettünk, kiabálhattunk, lövöldözhattunk föl a fára, ha mellőle egy araszra lelőttük is a társát, nyugodtan gubbaszkodott vagy falta a gyümölcsöt, de el nem röppent. De azonnal elszálltak, ha elhagytuk rejtekhelyünket. Pedig épen nem süketek, azt másként elégszer bebizonyították. Hamis fölfogás volna arra gondolni, hogy azért nem félnek, mert még nem ismerik a lőfegyvert. Lődöztem én már sokat olyan helyen, a hol előttem még senki se sütötte el a puskáját, de fél annak a hangjától ember-állat mindenütt, még tán jobban. Csak ezek a galambok nem.

Én úgy magyarázom, hogy ezek a galambok többnyire az óceán partjain tartózkodnak, a hol örökösen zúg, morajlik a tenger, a hullámtörés a sziklákon csendes időben is puskaropogásnál erősebben dörren, hát megszokják az elemek zaját, nem törődnek vele. Egyes fegyverdurránás nekik gyenge hang, hozzá szoktak a csapkodó hullám bódító zajához.

Ilyen hullámverdeste zajos sziklaspárt az a hely is, a hol a mi sajátságos galambvadászatunk színtere szokott lenni. És csakis ez az egyetlen hely volt az, a hol ilyen vadászat megeshetett, egész Újguineában és a hozzátartozó Bismarck-szigetségekben nem hallottam más helyről, a hol ezt gyakorolni lehetett volna. Főltalálója se lehetett európai ember, hanem vagy solomon-szigeti, vagy bismarck-szigetségi benszülött. Ide való puskás legények gyakorolták odajövelemtkor is ezt a tömeges galambvadászatot, az európaiak nem is igen törődtek vele, hogy e fekete szolgák hol és hogyan szerzik meg a galambokat az ő konyhájukra.

Friedrich-Wilhelmshafen, Német-Újguinea főtelepe, mondjuk, hogy fővárosa, odaérkezésemkor 1896-ban már vagy harmadéve állott fönn s volt akkor összesen 18 európai lakója, csupa állami és részvénytársasági alkalmazott. A részvénytársaság akkori-ban megengedte, hogy a távoli vidékekről összetoborzott fölsőleges munkásokból minden európai bérelhessen tőle egy embert, a kit vadászfegyverrel bálni megtaníthatott, hogy időnként friss hús kerülhessen asztalára, változatosságul a folytonos conserv-táplálékhoz. Ez egészségügyi intézkedés volt s ezeknek a vadászlegényeknek volt ott a nevük «Schiessjunge». Ritka volt ezek között pápua, mert ezek sokféle babonájuk miatt egyedül nem igen mertek az erdőben kalandozni, legjobbak voltak erre a bátrabb melánéziai vagy solomon-szigeti legények. Nem is igen volt más lőnivaló, csak galamb, ők sem hoztak jóformán egyebet galambnál, de mindig csak az átellenes Gráget szigetről.

Rendesen lakásom közelében kötöttek ki a galambvadászatról visszatérő legények és én már vártam rájuk, hogy egy-két csomó dohányért megvegyem tőlük azokat a gyűjteményembe való madarakat, melyek nem megennivalók voltak. Egy idő múlva feltűnő

tapasztalatokat tettem. Mi lehet az oka, hogy egy pár napig egyetlen vadászlegény se hoz egyetlen galambot se, csak minden 3—4 nap, de akkor aztán majd mindegyiknek egyforma számú a zsákmánya? Miért tudnak minden vasárnapra elég galambot hozni, ellenben hétköznapra ritkán? Ha egyetlen legény megy magában, akkor tud lőni 8—10 darabot is, de ketten már csak négyet, hárman már csak hatot bírnak lőni! Aligha csak maguk a galambok rendezkednek így be!

Mindezeknél azonban jobban érdekelt az, hogy magam is részt vehessek a galambvadászatban. De soha se volt szerencsém, pedig a legjobb vadászlegényekhez szegődtem; ám egyszer nagy volt a szél, máskor szélcsend volt a baj, ismét máskor a tenger csinált nagy zajt, vagy a tenger volt nagyon csendes és minket messziről észrevettek a galambok. Meg is untam az eredménytelen vadászást, csak vadembernek való az! Inkább bogarakat gyűjtök e gyönyörű szigeten.

Mert csodálatosan szép is az a Gráget-sziget! Az egyetlen atoll, gyűrű-alakú korall-sziget, a melyet Újguinea német partjainál ismerek. Még közelről is tömör szigetnek látszik, pedig közepét belső tenger tölti ki, mely csak egy pár méter széles sekély csatornán közlekedik, a körülötte levő tengerrel, a tenger apálya vagy dagálya szerint hol befelé, hol kifelé folyva, a szigetgyűrű legkeskenyebb helyén, a hol alig 10—15 méter széles, míg legszélesebb helyén 100—150 méter lehet. Az egész sziget gyönyörű szálas trópusi erdővel borítva, mely alig enged helyet az öböl felől egy kis falunak s itt-ott kevés művelhető földjüknek. A falu a nyugodt öbölbe a felé a szigetcsoport felé néz, melyet az első idelátogató európai, az ábrándos orosz Mikluchlo-Maklay a «Boldogemberek szigetségének» nevezett el, míg a gyűrűsziget külső oldalát a szabad tenger hullámai ostromolják.

Csak áradozó szavakkal lehetne ezt a helyet némileg is leírni. Szélcsendes időben is vihart játszik itt a tengertől kiöblösített meredek korallsziklákon a Csendes-Oczeán, a hogy megtörik, fölcsapkod a hófehér porrá törődő hullám, miközben az infernalis hangverseny leírásához válogathatunk a csattogás, bömbölés, üvöltés kifejezései közt. Szokatlan Újguinea partjain, hol a fák a tengervíz fölé ki szoktak hajolni, hogy itt egy széles kopár sziklapartot szabadnak látunk, de okát megértjük, ha csak kevésse szeles időben is járunk itt s látjuk, hogy mossa végig e partot az Oczeán széle.

Sohase mertem volna feltételezni, hogy épen e tengermosta kopár partszegély az egyetlen hely, a hol újguineai galambot földre szállni látok, nem is egyenként, hanem tömegesen. Megvallom, hogy nem a magam emberségéből jöttem rá, hanem az én grágeti pápua barátom Thebiok vezetett rá és avatott be a galambvadászat rejtelmibe.

A siker titka azon fordult meg, hogy már napfelkeltekor künn legyünk a vadászat helyén s ismerjük azt a többi nagy fa közül kimagasló néhány óriás kenyérfát, a melyekre a csoportokba verődő galambok leszállani szoktak. Innen kell lelőni *egyét*, de csak egyetlenegyét. Ha ez megvan, nem törődünk többé a kenyérfákon időzőkkel, a vadászat helyét a kopár partra tesszük át.

Igazi keleties gondolkozással legelsőben is a saját kényelmünkről gondoskodunk, egy fatörzsről ülőhelynek, s ezt az erdő szélén a szélső fa alatt helyezzük el. A közeli sűrűségből néhány Caryota-pálma levél elég lesz arra, hogy ülőhelyünk előtt spanyol-

falat álljon s csak most gondolunk arra, hogy a kopár sziklán elhelyezzük csalónak azt az egyetlen galambot, a melyet a kenyérfákról lelőttünk. Egy kis villás ággal feltámasztjuk a fejét, egyébként hasra fektetjük, s még csupán a szárnyait igazítjuk el. Azután visszaülünk lesőhelyünkre és várjuk a jó szerencsét.

Ez a jó szerencse itt majdnem naponként megismétlődik, ha csak szeles ügyetlenséggel el nem rontjuk. Alig ülünk ott egy félóráig, máris nem egy csoport galamb huzódik el fejünk fölött, végig a kopár part hosszában, kutatva, hogy hol lenne legalkalmasabb leszállani? Végre a csapatok mindinkább összeverődnek, s rendszeren azt a

A galambvadászat helye Gráget-sziget partján.

helyet választják ki, a hová a csalót elhelyeztük. A vadászat kritikus pontja az, a mikor egy százas csoport a fejünk fölött levő ágakra száll, néha olyan sokan egy ágra, hogy az mélyen lehajlik alattuk. Gyakorlatlan vadász ilyenkor nem tudja megállani, hogy közibök né durrantson, a mikor legfőlebb kettőt-hármat lőhet le, de elriasztja a többieket. Azért, ha vittem valakit magammal galambvadászatra, — egyik-másik hajóskapitányt, vagy hadihajó tisztjét, mert más érdeklődő alig került hozzánk, — ilyenkor rendszeren elszedtem tőle a puskát, hogy még ne lőhessen. Előbb meg kell várni, míg a csapat jó része leszállott. Akkor aztán hajrá!

Nem is vadászat az, a mi ilyenkor következik, hanem mészárlás, tökéletesen olyan, mint a milyent a gazdag vadaskertekben nagyúri vadászatokon szoktak elkövetni, a hol százával hull a nyúl és fácán. Csakhogy Újguineában még nagyurasabban megy, egy

ülő vagy állóhelyünkből löhetünk, míg töltésünkben tart, vagy puskáink át nem tüzese-
dik. Ketten-hárman duplázunk a sűrű galambtömegbe, mely ott röpked, vergődik,
vonaglik 30–40 lépésnyire előttünk, miközben a többiek közönyösen kapkodnak apró
mészdarabok, sós kavicsok után, észre se veszik társaik halálos vergődését. A fejünk
fölött levő ágakon maradt többi galamb föl se veszi a fegyverropogást, sőt azok is a
vergődő tömeg közé szállnak, vagy a sebesültek repülnek vissza fejünk fölé s ott szé-
dülnek meg és esnek közibénk. Mintha esztét veszttette volna valamennyi, nem ügyel
elhullott vagy vergődő társaira, sőt oda vonzza a nagy élénkség, oly közönyösen szede-
geti a kavicsot, mintha körülötte semmi feltűnő nem történt volna. A lőfegyverek durra-
nása, a sziklás parton széttörő tengerhullám zugása, dörgése, a közibök csapódó hullám-
törés el nem zavarja a nyüzsgő galambokat, hanem végre is csak magunk kergetjük el
azzal, hogy előjövünk lesőhelyünkről. Láttunkra aztán mind egyszerre elszáll.

Most összeszedjük zsákmányunkat, a melynek a mennyisége jórészt csak a velünk
levő töltés számától vagy hidegvérünktől függ. Gyakorlatlan vadász persze többnyire
célzás nélkül lő a tömegbe, vagy egyes galambokra lő, sokat el is hibáz, de rendszeren
marad ez előtt is annyi, a mennyi lövést tett. Én az én vadászatom eredményét azzal
mértem, hogy minden töltésre átlag két galamb jusson. Legnagyobb zsákmányom akkor
az egyszer volt, mikor 16 lövés után 46 galambot szedtem össze.

A zsákmány hazavivésére rendszeren volt gráget-támolék közül elég önkéntes segí-
tőnk, tudták, hogy mindig jut az ő fazekukba is belőle. Otthon aztán rendszeren szét-
osztottuk a fölösleget európai társaink közt.

Igy folyik ez a vadászat a grágeti tengerparton már évek óta, sokszor majdnem
napról-napra, de az a galambokat onnan el nem ijeszti. Gráget szigetén van a gyűlö-
helye az *Astrolabe-öböl* környékén tenyésző galamboknak, nem minden fajtának, mert
a legtöbbnek más a szokása, hanem a *Carpophaga Westermanni* adja a főtömeget, közte
pedig nem ritka a *Carpophaga Van-Wycki* kisebb galamb, mint ritkaságot lőttem köztük
a tekintélyes *Carpophaga Zoeae*-t.

Friss húsrá Gráget sziget volt a mi kifogyhatatlan élestarunk, a mivel az örökös
conservtáplálkozást némileg változatossá tehattük.

Ezeknek a galamboknak a húsa azonban korántsem olyan jóízű, mint az európai
galamboké. A zamatos szerecsendióféle gyümölcsöktől különös ízük van, de mert jó
vaskosak, — legalább is kétakkorák, mint egy közönséges házi galamb, — kivált mellük
húsából jó pecsenye telt, csontosabb részük pedig izletes levest szolgáltatott.

Galambvadászataim közt azonban érdekes volt tapasztalnom az európaiaktól úgy-
nevezett vadember furfangját. Hogy szedték rá az úgynevezett mivelte embereket. Engem
is félrevezettek a melanéziai és solomonszigeti vadászlegények, azért nem sikerült a
velük való vadászatom, azért volt mindig kifogás az eredménytelenségért, mert nekem
sem akarták elárulni a vadászás könnyebb módját. Gazdáik löszereivel maguknak lőtték
a pecsenyét, ott lakmározták el Gráget szigeten, sőt kereskedést űztek vele a maláj és
kinai munkásokkal. Csakúgy szemszúrástól vittek néha haza gazdáiknak is, hogy el ne
kapassák őket és ne kívánjanak tőlük sokat.

Megvallom a gyengeségemet, én bizony épen nem igyekeztem a németeknek

rendőri szolgálatot teljesíteni, hát se a vadászlegények kis üzleti dolgába bele nem szóltam, se gazdáikéba. Nekem később is mindig hálásak voltak érte, mindig bizalmasabbak is voltak hozzám és annak ethnographiai tanulmányaim közben nagyon sok hasznát láttam. Azzal nyugtattam meg magamat ilyen dolgoknál, hogy én Újguineába tanulni jöttem, nem pedig felnőtteket oktatni. Mert ez nagyon hálátlan foglalkozás.

SÉTA A QUARNERÓN.

Irta: DR. SOÓS LAJOS.

NEM SZÁNDÉKOZOM fölfedezni a Quarnerót. Most már nincs szükség rá, mert mintha a magyar ember is kezdené szeretetébe fogadni a tengert s első sorban a szép, az igazi «magyar tengert». Bizonyosága az, hogy nyáron át magyar szótól hangzanak Abbazia, Portoré, Cirkvenica és Novi fürdői, s bizonyára t. olvasóim között is akad nem egy, a ki ezeket a helyeket csak úgy, vagy még pontosabban ismeri, mint jómagam. Nem is ezekről akarok szólni, czélom csak az, hogy olvasóim figyelmét fölhívjam olyasvalamire, a minek valószínűleg kevesebb figyelmet szentelt: a tenger életére.

Nem rövid cikket, hanem nagy könyvet kellene írnom, ha csak megközelítőleg is teljes képet akarnék adni a tenger életéről. A ki csak kissé gondosabban szemléli a természetet, az minden nehézség nélkül fölismerheti, hogy az állatok mennyire függnek környezetüktől, a milieutól, a melyben élnek. Hiszen mekkora a különbség az alföld és a hegyvidék, a száraz, nap-sütötte legelő és a nedves, árnyékos erdő, a tó, a pocsolya, a folyó és a patak állatvilága között! Mindenütt más és más állatvilágot találunk. A tengerben látszólag sokkal egyszerűbbek a viszonyok. Ez azonban csak látszat. Valójában a tengerben ép olyan változatosak a létföltételek, mint a szárazföldön. A part és a nyílt víz, a sekély és a nagy mélység a létföltételeknek olyan ellentétjeit tüntetik föl, melynél nagyobbakat a szárazföldön sem találunk. S ha tovább megyünk, a sziklás, a homokos és az iszapos part állatvilága mindig más és más. Változik a fenék természete, a víz vegyi sajátságai, hófoka, mozgásai, hullámozása és áramlása szerint, változik a szerint, hogy a fény mennyire világítja meg, mert más állatok lakják a felszínt és a sekély mélységeket, melyeket a nap teljesen átvilágít, mások lakják a 3—400 m-nyi mélységeket, a hova már csak a nap sugarainak egy része hatol le és mások a nagy mélységeket, le a 10.000 m-ig érő legnagyobb mélységig, a melyekben már örökös

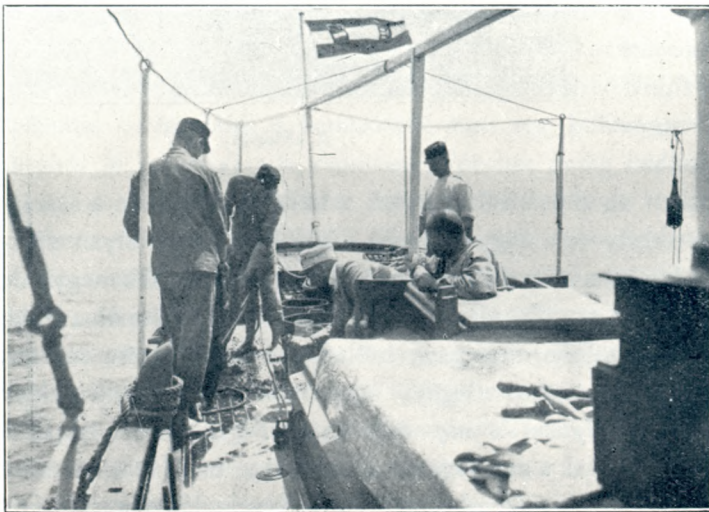
1. A «Klotild».

sötétség honol. És még számos olyan alakító tényezőt említhetnék, melyek az állati szervezetet formálják, s a melyeknek eredménye a tengeri állatok szinte hihetetlen alakgazdagsága. — Könyvet kellene írnom, ha csak néhány fontosabb, a tengeri állatok életében megfigyelhető jelenséget, teszem az élősködést és az élősködéssel járó változásokat, az együttélés (*symbiosis*) jelenségeit, a szabadon úszó és a helyhez kötött állatok sajátságait, stb. akarnám ismertetni. Meg kell elégednem azzal, ha a mi tengerünk gyakoribb s ennél fogva jellemző állatait ismertetem néhány sorban.

Talán a híressé vált fiumei czápával kezdhetném, a mely olyan híres, hogy voltaképen már nem is czápa, hanem — szállóige, vagy a legtöbbek véleménye szerint — hirlapi kacsza, mely az uborka-szezon egyhangúságába van hivatva némi változatosságot önteni. Pedig ez a czápa valóság; szerencsére ritkán tisztel meg bennünket látogatásával. De épen mert ritka, nem is jellemző tengerünkre. Az állatvilág, a fauna jellemző vonásait rendesen az apróbb állatok adják meg, melyek nagy tömegekben jelennek meg és azért bizonyos vidékeknek jellemző tónust adnak, mint pl. a fenyvek a magas hegyvidéknek, az árvalányhaj az alföldi mezőknek, a varjúsereg a hóval fedett tájaknak. Sietek megjegyezni, hogy a Quarnerónak nincsen olyan állatja, a mely faunájának képére ilyen különleges vonást írna, de van sok olyan állatja, melyek együttvéve a jellemző vonásokat szolgáltatják, ha azok nem is olyan feltűnők, s nem is oly könnyen megfigyelhetők, mint az imént említett esetekben.

A tenger féltve rejtj kincseit. Nem egykönnyen juttatja az embert állataihoz sem, könnyebben csak akkor, ha vihar által fölkorbácsolva maga szórja őket a partra. A partmentének és a sekély mélységű fenéknek állatait azonban a partról vagy csónakról minden nagyobb nehézség nélkül megfigyelhetjük s esetleg meg is szerezhethjük. Nem is kell messze mennünk, csak teszem az Adamich-molo oldalát kell kissé szemügyre vennünk. Első pillanatra azt hihetnénk, hogy növények, tengeri moszatok nőttek be teljesen. Bizony, van ott növény sok, de van állat is elég s csak azért nem ötlenek fel rögtön, mivel csodálatosan hasonlítanak a növényekhez. Valóságos virágos kertet

alkot ott egy tengeri rózsa, az *Anemonia sulcata* nevű faj. Az állat testének egyik végével a kövekhez tapadt, másik vége szabad, ott van a szájnyílása s e körül sok-sok hosszú, karcsú gyönyörű lilaszínű tapogatója. Erről az oldalról nézve állatunk rendkívül hasonlít valamely őszi rózsához, melynek szirmai a tapogatók alkotják. Azért is hívják ezeket az állatokat tengeri rózsáknak.

2. A kotróháló kiürítése a fődélzeten.

A karok örökké mozognak, mintha lenge szellő fujdogálna a virágoskert fölött, a mely megringatja a rózsá lila szirmait. Pedig azok a karok igazán prózai czél érdekében mozognak: azok fogdossák össze a táplálékot, az apróbb állatkákat. Nem merném azonban t. olvasóimnak ajánlani, hogy a tengeri rózsát pusztá kézzel fogja meg, mert nemcsak a rózsá, hanem a — csalán saját-ságait is egyesíti magában.

3. Az állatok elrakása és konzerválása.

Tapogatói teliseded-tele vannak az ú. n. csalánozó-sejtek millióival, melyek mérges maró váladékot tartalmaznak. Ezek a mérget tartalmazó sejtek az állat támadó és védő fegyverei, melyeknek nedve az apróbb állatokat megöli, de pl. az ember testén is rendkívül fájdalmas gyuladást okoz. Ezen sajátosságuk alapján a tengerirózsákat és rokonait, a melyek közé a medúzák és a korallak is tartoznak, csalánozó-állatok néven foglalják össze. — A tengeri rózsák alkotta kertből egy-egy miniatűr pálma nyúlik ki. A törzset karcsú, hengeres cső alkotja, annak végén ül az örökké ingó-bingó korona, a tulajdonképeni test a cső belsejében van elrejtve, s csak a tapogatók, a pálma koronája, nyúlnak ki belőle, hogy a legcsekélyebb érintésre azok is villámgyorsan tűnjenek el a csőben. Ezek a tapogatók a világos citrom-sárga színtől a sötét narancs-sárgáig és a vörösig a szivárvány összes színeit föltűntetik s a mint a napfény átesik rajtuk, oly színompában játszanak, melyhez hasonlót a színompájukról híres tengeri állatok között is alig találunk. Ezt az állatot a tudomány *Spirographis Spallanzanii* néven nevezi és a férgek közé osztja be. Megszoktuk, hogy a «féreg» néven a legkevésbé szép, a legutálatosabb állatokat nevezzük, de hát hiába, a tudomány meghatározásai nem fedhetik mindig a mindennapi életét s így belé kell nyugodnunk, hogy ez a gyönyörű állat is féreg.

Említettem már, hogy a sziklás partoknak egészen sajátosságos állatviláguk van. Ezeket az állatokat az jellemzi, hogy vagy rendkívül aprók s így könnyen meghúzódhatnak a sziklák repedéseiben, bemélyedéseiben, vagy az, hogy valamely szervük segítségével a sziklához tudják magukat erősíteni. Az ilyen partok lakóira nézve az életben maradásnak egyik legfontosabb föltétele, hogy ezen védőberendezések valamelyikével birjanak, mivel a hullámverés egyébként lesodorná őket a mélyebb vizekbe, a hol pedig okvetlenül elpusztulnának létföltételeik megváltozása következtében. Az előbb nevezett alakok képviselője lehetne egy apró csiga (*Litorina Basteroti*), a mely a Quarneró partjain, szikláin mindenütt ezerszámra található, a második csoporté pedig a *Mytilus minimus*

4. A kerítőháló kihúzása.

nevű apró, sötétkék, majdnem fekete kagyló, a mely helyenként szintén hatalmas tömegekben fordul elő, úgy hogy a szikla már messziről feketéllik tőle. Ez az állat testéből kinövő finom fonalak segítségével erősíti magát a sziklákhöz. Közeleli rokonát, a nagy termetű *Mytilus edulis*-t szintén a partok mentén találjuk. Ezt a fajt eszik is és azért mesterségesen tenyésztani is szokták. A Quarneróban

a ritkább fajok közé tartozik. A *Mytilus minimus*-szal együtt fordul elő a *Balanus tintinnabulum*, egy sajátágosan átalakult rákfaj, a mely tetején lyukas kupalakú házat épít magának s annak belsejében él. Ez héjának a talpánál fogva van a sziklához erősítve. A kupos házú kupakcsiga (*Patella*) nem fajai talpuk segítségével tapadnak a sziklákhöz, és pedig oly erővel, hogy ha az ember le akarja választani őket, gyakran inkább a héj törik el, semhogy az állat leválna, sőt a héj gyakran mindenestől leválik az állatról, a test lágy részei pedig ott maradnak a sziklán. A *Patellák* is előfordulnak a parton mindenütt. Kissé mélyebben, mintegy $\frac{1}{2}$ m-nyi mélységben vagy azon valamivel alul egy másik tengeri rózsza, az *Actinia equina* csalogatja gyönyörű biborpiros színével a gyűjtőt. — A sziklák repedései között gyakoriak az alakjukról így nevezett öt vagy többkarú tengeri csillagok, melyek közül nálunk különösen az *Asterias tenuispina* és az *Asterias glacialis* gyakori és helyenként a biborpiros *Echinaster sepositus* is előfordul.

A partokon vagy a sekélyebb mélységű fenéken néhány tengeri sün-faj fordul elő, melyek onnan vették nevüket, hogy egész, gömbalakú testüket hegyes tüskék borítják. Helyenként ezek is tekintélyes kolóniákban fordulnak elő, így pl. Fiumében a sziklákat és a tengerfenéket, Cirkvenicában pedig a molo oldalait lepik el a *Strongylocentrotus lividus* fekete rajai. Jól ismerik ezt a fürdőzők is, s bizony nem a legkellemben emlékeznek rá azok, a kik fürdésükben ráléptek erre a túskegömbre. Ugyancsak a sekély tengerfenéken találjuk a hosszú, hengeres testű tengeri ugorkát, a *Holothuria tubulosa*-t, a melynek ugyancsak az alakjáról adott le nem írható nevet a fiumei talján. A tengeri csillagok, tengeri sünek és tengeri ugorkák a tengerre jellemző állattypust, a tüskésbőrűek típusát képviselik. Ezek mind a tenger lakói, édes vízben egyetlenegy fajuk se fordul elő.

Aránylag kicsiny azoknak a tengeri állatoknak a száma, a melyeket minden különösebb nehézség nélkül a partok közelében vagy a sekély mélységekben figyelhetünk és szerzhethetünk meg. Ha a nyílt vizek és a nagyobb mélységek állatait akarjuk megszerezni, akkor

gyűjtésükhöz nagyobb, költségesebb felszerelés kell, mindenekeelőtt hajó és mindenféle háló. A magyar zoológus, ha ilyen helyeken akar dolgozni, hova is fordulhatna, mint a mindenható államhoz, melyet Fiumében a tengerészeti hatóság képvisel. S a hatóság ad is hajót, ha teheti, mert ebben a tekintetben bizony ő sincs valami gazdagon felszerelve. De hát mégis ott van a «Klotild» (1. kép), minden tengeren járt magyar zoológus kedves ismerőse. Bizony nem nagy hajó a «Klotild», nem nagyobb valamely tekintélyesebb dunai propellernél s nem is tudományos czélokra készült, mert hiszen rendes körülmények között vontató hajó. Azonban felszerelve a tengerészeti hatóság, illetőleg a fiumei biológiai állomás hálóival és egyéb gyűjtő eszközeivel, jól megfelel a mi czéljainknak is s bizonyára mindenki a legkellemesebben emlékezik vissza azokra a napokra, a melyeket ezen a kedves kis hajón halásztatva, állatokat gyűjtögetve töltött el.

A «Klotild» kikanyarodik a kikötőből. Most «tudományos» hajó. Föl van szerelve a szükséges gyűjtőeszközökkel, hálókkal, hőmérővel a víz hőfokának mérésére, mindenféle edényekkel, olyanokkal, a melyekben élve tarthatjuk a gyűjtött állatokat, és olyanokkal, a melyekben mindjárt konzerválhatjuk zsákmányunkat. Teljes gözzel halad délnek, Portoré felé. A fiumei kikötő közelében nem vetjük ki hálónkat. A modern kultúra ott már megbolygatta, megrontotta a természet ősi viszonyait. A hajókról kiszórt szemét, salak annyira megváltoztatta a tenger fenekét, annyira bepiszkította és az állatokra nézve annyira kellemetlenné tette, hogy azoknak jórésze elvándorolt messzebbre, a hol hajó ritkábban jár, a hol a fenék tisztább. Portoré tájéka, a Canale di Maltempo csatorna, a Buccarii öböl, e partok mentén végig huzódó Canale della Morlacca már valóságos eldorádója az állatoknak, ez a vidék a zoológusra nézve valóságos kincsesbánya. Itt megáll a hajónk. Kivetjük a kotróhálót, a drague-ot. Ez az az eszköz, mely a tengerkutató zoológusnak a legnagyobb szolgálatot tette, s a mely a tenger fenekén élő állatok összegyűjtésére szolgál. Leeresztjük a mintegy 40—50 méternyi mélységbe s mikor feneket ér, újból megindul a hajó, de most már a lehető leglassúbb tempóban. Mert a tengerfenék sziklás s azért vigyázni kell, hogy a háló sziklába ne akadjon — a mit a kötelet tartó tapasztalt matróz rögtön észre vesz arról, hogy a kötél megfeszül — akkor megáll a hajó s a hálót óvatosan fölemelve, más irányban, alkalmasabb helyen vontatjuk. Avontatás mint-

5. A planktonháló kiemelése.

**

egy 1/2 óráig tart, akkor 3–4 ember neki áll és fölhuzza a hálót. Munkát ad az ennyi embernek is, mert ez a tájék oly gazdag állatokban, hogy sikerült huzás után annyira tele van a háló, hogy ennyi ember is alig tudja kiemelni a vízből, sőt az is megtörtént már, hogy nem lehetett kiemelni, hanem egy részét előbb ki kellett üríteni.

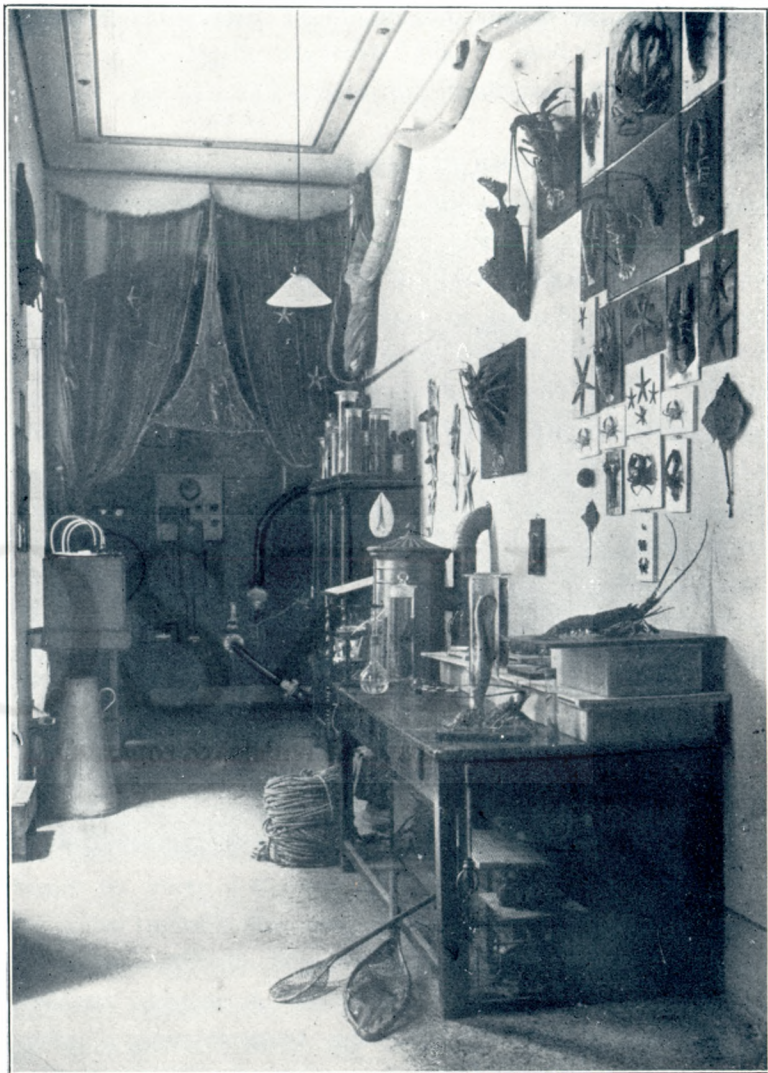
A háló végre a földézetten van és tartalma ki van ürítve (2. kép). Nem vállalkozom annak az érzésnek a leírására, a melyet akkor éreztem, midőn ily sikerült huzás eredményét először láttam. Azt hiszem, más embert is az az érzés fogná el, a mely engemet: a csodálat, az állatok rengeteg tömegének, alakgazdagságának, szín pompájának a láttára! Egy halomban, a rájuk ragadt iszaptól még piszkosan hemzseg ott a sok állat, a melyek a szivárvány összes színeiben tündöklenek. Képvisele van köztük az állatvilágnak majdnem minden csoportja, szürke, sárga és piros szivacsok (*Tethya*, *Suberites*), rózsapiros, húsostörzsű korallok (*Alcyonium palmatum*), narancssárga tengeri csillogok (*Astropecten aurantiacus*), hatalmas, zöldes tengeri sünök (*Echinus melo*), barna és rózsaszínnel tarkázott tengeri ugorkák (*Cucumaria*, *Stichopus*), a sárga, harántul égszínkéssel csikozott *Galathea strigosa* nevű rák, sok más rák, melyek bizarr alakjukkal keltenek föltűnést, hosszú, hegyes sertékkal borított férgek (*Aphrodite*, *Hermione*), tarka csigák és kagylók, stb., stb. Egyik részük, megfosztva éltető elemétől, tehetetlenül, mozdulatlanul hever, másik részükben azonban rögtön föltámad a menekülés ösztöne és ezek ugyancsak fürgén iramodnak a hajó pereme felé. Itt tarisznyarakok menekülnek, a melyeknél csak a hajó jóképű fűtője fürgébb, a ki jobb ügyhöz méltó buzgalommal veti magát a futók után, hogy megfogva elevenen egye meg őket s csak ollójukat tépi ki előbb, nehogy megharapják (a gyomor baját gyógyítja, a hogy mondani szokta). Amott otromba polip (*Octopus*) mászik ki az állatok tömegéből, s oly gyorsasággal, a melyet az ember aligha várna tőle, iparkodik menekülni, míg foglyul nem esik s belé nem kerül csendes sírjául szolgáló üvegbe. Most következik az állatok szétválasztása és konzerválása (3 kép). Egy részük vízzel telt tartókba kerül, ezek a fiumei aquarium számára kellene, a többi üvegekbe, konzerváló folyadékba kerül, tudományos vizsgálatok céljaira. Belőlük immár tekintélyes gyűjteményt láthattunk a fiumei biológiai állomáson.

Azonban vannak a Quarnerónak olyan állatai is, a melyek nemcsak a zoológust, hanem a «gastronómia» jóhangzású nevet viselő «tudomány» híveit is érdeklik. Mindenekelőtt a halakról illenek megemlékezni. Egy-egy sikerült huzás (4. kép) gazdag zsákmányt juttat ezekből is, de nem szólok róluk. Kedves ismerőseink azok a tengerparti vendéglők étlapjairól.

A Quarnerónak három fontos, táplálékul is szolgáló rákfaja van, a scampi, a homár és a languszta. A scampi a fiumei öbölben is előfordul s mint keregett csemege állandó halászat, helyesebben rablóhalászat tárgya, a miért száma meg lehetően megcsappant. A jövő föladata, hogy halászatának helyes irányba való terelésével megmentsék a pusztulástól. A homár voltaképen északi állat, de előfordul nálunk is, bár nem gyakori. A languszta gyakoribb. Partjainkon számos oly hely van, a hol mesterségesen lehet tenyészteni s ebben az irányban már meg is indultak a kísérletek. Továbbá mint táplálék fontos az osztriga is. Az osztriga a Quarneróban ma ritka,

azonban osztrigatenyésztésre alkalmas helyeink is vannak. GARÁDY VIKTOR tanár, a fumei biológiai állomás vezetője már rendezett is be ilyen telepet Jablanacon, s mint ennek a példája bizonyítja, a Quarnero minden tekintetben alkalmas osztrigatenyésztőtelepek berendezésére. A ki tudja, hogy a nyugati országok bevételeinek rovatában hány millióval szerepel az osztrigakivitelből származó bevétel, csak az tudja igazán méltányolni az osztrigatenyésztés fontosságát.

A nagyok mellett ne feledkezzünk meg a kicsinyekről se, azokról, a melyektől a nagyok élete függ, a tenger apró, szabad szemmel nem is, vagy alig látható állatairól. — A természet rendje az, hogy a nagyobb hal megeszi a kisebb halat és a kisebb a még kisebbet. Hogy jól van-e ez így és nem lehetne-e másképp, arról vitatkozzanak azok, a kiknek ilyesmiről vitatkozni való kedvük van. Mi nem tehetünk egyebet, mint hogy számot vetünk ezzel a ténynyel, a mely végig következtetve azt jelenti, hogy az állatok egyrészt a növényekből, de másrészt a leg-

6. A fumei biológiai állomás folyosója.

apróbb állatokból élnek. Ezek az állatok alkotják a tengeri nyílttükri faunájának, az ú. n. planktonnak a legnagyobb részét. Hogy a Quarnero milyen gazdag ilyen apró állatokban, azt még nagyon hiányosan ismerjük. A meglévő vizsgálatok azt bizonyítják, hogy ebben a tekintetben sem szegényebb a Földközi-tenger egyéb, már jól ismert részénél. Ezeknek az állatoknak a gyűjtésére rendkívül sűrű szövetből készült ú. n. planktonháló szolgál. Ötödik képünk ennek a hálónak a víz-

ből való kiemelését tünteti föl. A tengerparton járó embernek, különösen meleg nyári éjjeleken gyakran van alkalmá gyönyörködni a tenger villogásában. A tenger fénylése élő szervezetektől ered. Ismeretes, hogy sok állat gyengébben vagy erősebben foszforeszkál, a mi azt jelenti, hogy a megdörzsölt foszforéhoz hasonló sajátos halovány fényt bocsát ki testéből. Különösen sok ilyen világító állatot találunk épen a legapróbb szervezetek között. Ha a planktonhálót este merítjük a vízbe, kivonása után azt látjuk, hogy a háló halaványan világít. Ez a világosság a háló oldalára tapadt milliányi apró szervezettől származik.

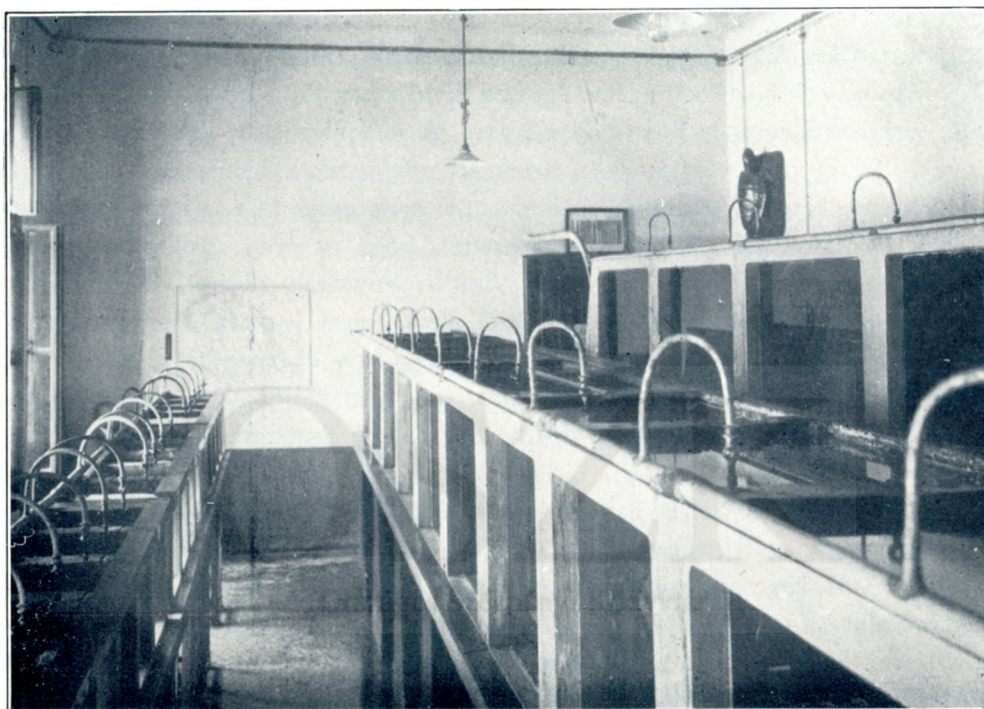
A Quarnero állatvilágát még ma is csak nagyjából ismerjük. A rávonatkozó magyar irodalom szinte hihetetlenül csekély. Nem akarom az okokat fürkészni, a miért a magyar zoológusok annyira tartózkodtak ennek a vidéknek a kutatásától. A legfőbb okot könnyű megállapítani, az alkalom hiányát. Természetes, magától értetődő dolog, hogy a tenger állatvilágát igazán alaposan csak ott a helyszínén lehet tanulmányozni, a hol megvan az alkalom a mindig újabb és újabb tapasztalatok gyűjtésére, a hol mindig meg lehet szerezni a tanulmányozásra szükséges friss anyagot. A buvárnak meg nyugalmas otthonra, jól felszerelt dolgozó helyiségre, műszerekre, könyvtárra van szüksége. Ez a szükség teremtette meg a biológiai állomásokat, a melyeknek elsejét, az azóta világhírűvé lett nápolyi zoológiai állomást, DOHRN ANTAL tanár állította föl, jórészt a maga költségén, és 1873-ban nyitotta meg. Ez az állomás, bár alapítója és jelenlegi igazgatója, valamint tisztviselői is majdnem kivétel nélkül németek, valóságos nemzetközi intézmény, melynek főtartásához az összes európai kulturnemzetek hozzájárulnak olyformán, hogy bizonyos számú dolgozóasztal főtartásáról gondoskodnak, így a többi között Magyarország is tulajdonosa egy ilyen asztalnak.

A nápolyi állomás munkálkodásainak szinte váratlanul fényes eredménye arra készítette a többi államokat, hogy hasonló intézeteket állítsanak föl. Mikor 1904-ben a rovignoi zoológiai állomáson jártam, ott egy térképet láttam, a mely már 45 ilyen állomást tüntetett föl. Csak példának említek meg, hogy Franciaországnak akkor 14, Angolországnak pedig 8 állomása volt! S a példa azt bizonyítja, hogy az ezekre az állomásokra költött óriási összeg nem volt kidobott pénz, hiszen bizonyára nem véletlen dolog, hogy a biológiai tudományok újabbkori óriási föllendülése ezen állomások működésének megkezdésével egybeesik. A magyar zoológia tovább fejlődésének is egyik elengedhetetlen föltétele, hogy tengerpartunkon biológiai állomás épüljön. Addig a Quarnero idegen víz lesz a számunkra, legalább tudományos tekintetben. Zoológusaink már 1893-ban mozgalmat indítottak abból a célból, hogy Fiumében biológiai állomás épüljön, azonban fáradozásuk, sajnos, meddő maradt. GARÁDY VIKTOR tanáré az érdem, őt illeti az elismerés pálmája, hogy sok küzködés után keresztül tudta vinni, hogy a tengerészeti hatóság, illetőleg a kereskedelmi minisztérium végre szerény állomást állított föl 1905-ben, a mely a m. kir. halászati biológiai állomás nevét viseli és ma is virágzik. Ez az intézmény, mint a neve is mutatja, gyakorlati célokat szolgál, a nyugati nemzetek számos hasonló intézetének a mintájára, vagyis a tengeri halászat istápolása, a rák- és osztrigatenyésztés meghonosítása és fejlesztése a föladata.

Az állomás a tengerészeti hatóság épületének a földszintjén van elhelyezve és mindössze három helyiségből áll, folyosóból, az aquarium terméből és egy dolgozó szobából.

A folyosó (6. kép) szolgál praeparáló helyiségül, itt van azonkívül elhelyezve a gyűjtemény egy része is. A folyosó mélyén van a villamos erőre berendezett gép, a mely arra szolgál, hogy a vizet a padláson elhelyezett víztartóba emelje, a mely a medenczéket látja el vízzel.

Az aquarium maga (7. kép) egy háromablakos, világos, jól szellőztethető termet

7. A fumei biológiai állomás aquariuma.

foglal el, a melyben három sorban vannak elhelyezve a medenczék, s a melyekben állandóan láthatók a Quarnero összes jellemző állatai. Maga a dolgozó helyiség szűk, egy ablakos szobából áll, a hol mindössze egy embernek van alkalmas helye a munkálkodásra. Ez a körülmény, vagyis a megfelelő dolgozóhelyek hiánya teljesen megbénítja az intézet működését és kétségtelennek kell tartanunk, hogy igazán áldásos működését csak akkor fejthet ki, ha jelenlegi szűk helyét újabbal, tágabbal, jobban felszerelttel cserélheti föl.

A mint halljuk, a kereskedelmi minisztériumban megvan a hajlandóság, hogy az állomást kibővítse, és pedig olyanformán, hogy tudományos vizsgálatok céljaira is alkalmas lesz.

Reméljük, hogy teljesül a magyar zoológusoknak régi hő óhajtása és a magyar tudománynak ez a fontos végvára nemsokára ott emelkedik a szép Quarnero partján!

AZ ADRIAI FÓKA.

Írta: GARÁDY VIKTOR.

AMINAP két fókát fogtak a szebenikoi halászok. Az egyiket megették, a másikat meg felhozták Fiuméba. Mind a kettő a szardínia-fogó kerülőhálóba (tratta) rekedt. S azzal is húzták ki a partra. A mikor az elsőt kihalászták a tengerből, a mely bizonyosan nőstény volt, szinte zavarba estek a halászok. Sohasem láttak hasonló «halat». Nagyon bámultak eleinte, szinte megijedtek tőle, s mivelhogy akadtak a halászok között olyanok, a kik azt erősítették, hogy az ilyen «halfogás» szerencsétlenséget jelent, fogták s agyonbunkózták. Azután lenyúzták a bőrét, földarabolták és megették. Megették pedig annál az egyszerű oknál fogva, mert a tengerparti halászember azt tartja, hogy minden hal, a mely a tengerben él, meg is ehető. Hal alatt pedig nemcsak az igazi halat érti, hanem neki ép olyan hal az aktínia, a holothuria, a polip, a szépjia, az osztriga, a rák, a delfin, mint akárcsak a tinhal, az angolna vagy a szardínia.

A fókafogásnak persze csakhamar híre terjedt s ekkor tudták csak meg a szebenikoi halászok, hogy kár volt bizony a furcsa «halat» agyonbunkózni és megenni. Mert az a «hal» nem volt ám amolyan közönséges hal, hanem — fóka, a mit drága pénzen eladhattak volna. Ennek tulajdonítandó aztán, hogy pár napra rá, a mikor a szebenikoi halászok a másik fókát, t. i. a hímét is, megfogták, nem ütötték már agyon, hanem fölhozták Fiuméba, hogy jódrágán eladhassák. A fiumei halcsarnok előtti téren sátrat rögtönöztek és abban mutogatták. Akadt volna vevő is, de a derék dalmát halászok ötezer koronán alul szóba sem álltak az emberrel. Így esett meg aztán, hogy a szerencsés fókatulajdonosok odább állottak egy házzal. Elvitték a kincsüket Zágrábba. Hogy mi történt aztán vele, arra nem igen adhatnék választ.

Egyébiránt legérdekesebb a dologban az, hogy erről a fókáról általában azt hiték, hogy közönséges borjúfóka (*Phoca vitulina* L.), s hogy ez véletlenül került az északi Atlanti-Oczeánból az Adriába. Megesett ugyan már többször, hogy az Atlanti-Oczeán emlős tengeri óriásai el-ellátogattak az Adriába. Nem egyszer láttak már hajósaink Physeteret vagy Balaenopterát az Adria vizeiben. De a fóka, a melyet a szebenikoi halászok Fiumében mutogattak, nem vendége az Adriának, hanem állandó lakója, még pedig az adriai vagy barát-fóka (*Monachus albiventer*, BODD.).

Ez a fóka valamikor nagyon gyakori volt az Adriában. Sőt hagyományos és irott emlékek szerint a Quarnero vizeiben, különösen pedig a Morlák-csatornában nagy számban fordultak elő a barát-fókák. És azért pusztították volna ki őket, mert állító-

lag nagy kárt okoztak a tengerparti szőlőkben. A dalmát szőlőtulajdonosok még most is azt erősítgetik, hogy az adriai fókák a szőlőtöke fiatal hajtásaival táplálkoznak. Azért is úsznak ki a szárazra.

A szebenikoi vizekben fogott fóká azonban ezt az állítást nagyon is megcáfolta azzal, hogy nagy mohón falta a halat. Állítólag nyolcz kilogramm halat evett volna meg naponta. Pedig alig volt hosszabb egy méternél. Az agyonbunkózott nőstény azonban csaknem két méter hosszú volt. Az adriai fóká színe teljesen elüt a borjúfókáétól. A háta, feje és a végtagjai barnás feketék, alig észrevehető világosabb foltokkal, a hasa pedig sárgásfehér. A teljesen kifejlett példányok nagyobbak, mint a közönséges borjúfóká hasonló példányai.

Egyébként a nemrég elhunyt BRUSINA (Sisavci Jadranskoga mora. Zagreb) a következő adatokat jegyezte föl az adriai fókáról.

VERTANICS MAVRO, horvát költő (1482—1575) «Remeta» című költői munkájában arról panaszkodik, hogy hálóit a fókák megrongálták. Egy szent Benedek-rendi apát 1601. évben leír egy adriai fókát, a melyet élő állapotban mutogattak. — ASSALER az augsburgi Viridarium ad hariaticum című munkában 1686-ban szintén leírja ezt a fókát. Cherso-szigetén 1777-ben egy harmadfélméter hosszú hím fokát fogtak, a melyet egy állatsereglet tulajdonosa megvásárolt s vele bejárta a félvilágot. (Beschreibung der Mönchsrobbe, Berlin, *Phoca monachus*, *Ph. mediterranea*, *Ph. veterum* Strassburg). Ugyanezt a példányt leírta BUFFON is Párisban «Phoque à ventre blanche néven. 1780-ban GRISOGONO (Notizie per servire alla storia naturale della Dalmazia) ezt írja: A fókák, a melyek a múlt századokban nagy számban fordultak elő, manapság már ritkábbak, mindazonáltal nagy kárt okoznak a raguzai tengerparti szőlőkben. Az 1810. évben fogott példányt a torinói múzeum vásárolta meg. Itt látta ezt a fókát CUVIER G., CUVIER F. fivére. Az 1811. évben Dalmáciában fogott nőstény fókát CUVIER F. írta le. (Description zoologique d'une phoque moine femelle. *Ph. monachus* 1813.) Az 1815-ben fogott fókát Németországba szállították. Chersoban 1830. évben egy élő fókát fogtak. — PELTER F. (Götha) azt írja 1857-ben, hogy Raguzában minden esztendőben néhány fókát ejtettek el, a melyek az Ombla öbölben nagy kárt okoztak a szőlőkben. A szőlőtökék fiatal hajtásaival táplálkoznak s ezért nagy számban úsznak a tengerből a szárazföldre. Ugyanez a szerző azt írja továbbá, hogy valahányszor a Morlák csatornában erős bóraviharok dúlnak, a fókák a Karin-öbölbe menekülnek. — CHENU ezt írja az adriai fókáról (Encyclop. d'Hist. nat. Carnass II. 1853): Cependant les habitans des côtes de la Dalmatie assûrent formellement que les Phoques viennent à terre pendant le nuit pour sucer les raisins mûrs de vignes. — LORENZ (Physik. Verhältn. u. Vertheilung der Organismen im Quarnero, Wien 1863.) szerint az adriai fóká (*Leptonix monachus*) csupán a Quarnero keleti partjain él. — MARCHESETTI azt állítja, hogy a *Monachus albiventer* nevű fóká gyakori Pelagosa szigetén. — MILLICICH szerint 1878. és 1879. években Tersztenik és Sipnye között a Quarneróban két nagy fókát löttek agyon, szerinte ezek az állatok nem ritkák ezen a vidéken. — 1885-ben valami JURETICS nevű halászember egy harmadfél méter hosszú fókát ejtett el a Jablanác szomszédságában levő Veliki Vranják öbölben.

Azóta többször láttak és fogtak fókát a Quarneróban. MATISZ szerint 1894. évi szeptember havában NOVÁK zenggi tanár, a mint fivérével S. Giorgio felé csónakozott, két nagy adriai fókát látott a tengerparton lézengeni, s hogy feljök közeledett hirtelen a tengerbe szöktek. 1898-ban a Magyar-Horvát-Gőzhajó-Társaság egyik gőzösének emberei Pago szigetének keleti partján két fókát láttak.

Magam is láttam 1903. évi márczius havában két adriai fókát a Jablanacz szomszédságában levő bacsviczai öböltől nem messze a «Klotild» nevű teng. hatósági gőzsről. Az egyik legalább is harmadfélméter hosszú lehetett, a másik valamivel kisebb. A kavicsos parton a napon sütkéreztek. Messziről azt hittük eleinte, hogy kecskepásztorok heverésznek a parton. Csak aztán vettük őket észre, a mikor a szárazföldről valami száz méternyi távolságban voltunk. A «Klotild» emberei sehogysem akarták elhinni, hogy fókák. Heverésző borjaknak nézték őket. De a mikor meghúztam a gőzhajó sípját s az éles, sivító hangra a fókák hirtelen a tengerbe vetették magukat, csakhamar ők is tisztában voltak a dologgal. Nagyon meglepett azonban, hogy az állatot nem láttuk többé a vízből fölbukni. Egy óra hosszat lestük őket, de hasztalan. Nyomtalanul eltűntek. 1905. évi július havában egy éjjeli halászaton, a mint Arbe szigetének Jablanacz felé néző kopár, szirtes partja előtt nagy lassan haladtunk a «Klotild» gőzssel, szörnyű csobbanást hallottunk közvetlenül a hajónk előtt. Mondanom sem kell, hogy kicsit megszeppentünk. Gondolni dehogy gondoltunk volna akkor fókára. De az éktelen sikoltás, a mely pár pillanatra rá hirtelen-váratlan a fülünket megütötte, arról tanuskodott, hogy fókát riasztottunk föl éjszakai nyugodalmából. Az egyik emberünk, a ki arról a vidékről való halász, mindjárt előállt egy mesével. Néhány esztendővel ezelőtt egy jablanáci halász hirtelen támadt vihar alkalmával belepusztult a tengerbe s azóta hallani éjnek idején hazajáró lelkének a hangját. Kilencz gyereke volt a szegénynek. Ezeket siratja hangos zokogással csaknem minden éjszaka. Egy másik halásznunk azt mondta erre, hogy ő ezt a mesét nem hiszi el, mert öreg halásztól hallotta, hogy a tengerben is élnek borjak, mint akárcsak a szárazon, ezek azonban tengeri borjak (morski tele). Azok bögnek éjjel is, nappal is. 1905-ben a lussingrandei halászok fogtak egy adriai fókát. Ezt a fókát Fiumében is mutogatták. Innen a zágrábi múzeumba került.

Úgy látszik azonban, hogy az adriai fókák most már inkább a dalmát vizekben, különösen pedig az ezekben ömlő folyók torkolatánál tartózkodnak. Állítólag az Ombla völgyében volna a legtöbb. ROEDIGER ERNŐ fiumei révkapitány nem egyszer emlegette előttem, hogy Gravosánál, a mikor tengerésztiszt korában éjjeli szolgálatot teljesített, csaknem minden éjjel hallotta a fókák sikoltó hangját.

VÁNDORSÓLYMOK A SIMONKAI-HEGYSÉGBEN.

Írta: DR. NAGY JENŐ.

AZ EMBERISÉGET boldogító kultúra rohamosan halad előre azon az úton, hogy természeti kincseinket megsemmisítse és teljesen eltüntesse a földszínéről. Kapzsi módon igyekszik elfoglalni minden talpalatnyi földet, hogy azt saját céljaira kihasználhassa.

De már a művelt Nyugat kezd gondolkozni veszendő természeti kincseink sorsa fölött és igyekeznek annyit, a mennyit megmenteni a kultúra fegyverei elől. Ezt hirdetik az északamerikai «nemzeti parkok» és a német «természeti emlékek».

Mikor fog ez nálunk is bekövetkezni? Bizonyára már csak akkor, mikor már alig lesz mit menteni. De most, mikor még a német és angol nagyuri vadász a magyar «őserdőkke» jön meglőni az ő «kárpáti ősszarvasát» – mint a hogy ezt a német vadászlapok írni szokták – most még senki sem gondol arra, hogy ezek az «ős» állapotok, így haladva, nem sokáig fognak tartani.

Egy ilyen ősszállapotban levő erdőbe teszünk most kirándulást, az Eperjes-tokaji hegyvonulat északi részében, a Simonkai-hegységben.

Három vármegyének: Abauj, Zemplén és Sárosnak határa jön itt össze a Mako-viczától délre, a hol a hegyvonulat egyik legvadregényesebb helyét találjuk itt a Humenczov szikláiban. Óriási méretű romok ezek, andezit és conglomeratumból álló 200 m. magas bástyafalak és tornyok, az időtlen-időkkel ezelőtt létrejött geológiai alakulás romjai, a melyek most rablólovagvárak, a madarak rablólovagjainak, a nemes sólymoknak lakóhelye.

Őnáluk fogunk most látogatást tenni.

* * *

Itt lent a sziklafalak alatt szép bükkerdőben járok. A juliusi nap forró sugarai erősen tűznek a sűrű lombsátorra, de itt az árnyékos oszlopcsarnokban, a hol a sudár bükk az oszlop, még talán hűvös is van.

Egy vándor barátzinege (*Parus palustris*) csoport akad utamba; czinkeharkályok (*Sitta europaea*) és fakúszókkal (*Certhia familiaris*) együtt járnak ők az erdőt. Most nagy kíváncsian közrefognak a czinkek, majdhogy rám nem szállnak; apró fekete gyémántragyogású szemük nem félelmet, hanem roppant kíváncsiságot fejez ki. Nem csoda, ezidei költésű madárkák most látnak először embert, azért ilyen bizalmasak.

Szétrebbenek, a hogy tovább megyek, csicsergésük: seese-se-se sesesesese.... mintha kaczagás lenne.

Majd kis tisztáshelyre érek. Innen gyönyörű kilátás esik az egész sziklacsoportozatra. Egészen alatta vagyok már. Felettem a középen hatalmas sziklatorony, kis zöld bokréta a csúcán. Az innenső oldalán egy repedés mentén vízszintes párkány van, ez alatt nagy fehér foltok, a melyek elárulják, hogy a sólyomfészkek ott vannak a párkányon.

E sziklatornyot «sólyomsziklának» nevezzük, mert már emberemlékezet óta fészkelőhelye a vándorsólymoknak (*Falco peregrinus*).

A sólyomszikla háta mögött van a várfalhoz hasonló sziklafal, a mely jobbra-balra hatalmas bástyákra és tornyokra bomlik szét. A legkitünőbb helyei ezek a ragadozó madaraknak úgy pihenésre, mint a zsákmány elfogyasztására.

Éles sivítás hangzik most... egy sólyom nyilal át a sziklafal legmagasabb pontja fölött s mihamar eltűnik. A fészkek körül azonban nincs semmi élet, valószínűleg már elhagyták a fészket a fiatalok.

Toronyirányban indulok most föl a sólyomszikla felé. A sűrű erdőben a száraz levelekkel borított talaj kezd erősen emelkedni, csuszik a lábam. Itt már sziklák között járok. Óriási sziklatömbök hevernek szanaszét; malomkőnagyságútól kezdve van itt egész háznagyságúig. Az erdő félhomályát e fekete mohhal benőtt kőtömegek csak még rejtelmesebbé teszik. Egy-egy ilyen sziklatömbön a virágtalan növényzet egész botanikus kertet képez és alattuk és köztük pedig kitünő lakó- és buvóhelyeket talál a borz, róka, vadmacska, nyest, menyét stb.

Modern erdőgazdálkodásnak a nyoma sincsen itt. Egy óriási bükk, ahogy a vihar kidöntötte, úgy hever elkorhadva, szétporladva; a romokból is látni még az egykori faóriást.

De itt már oly meredek a lejtő, hogy csak zeg-zúgos vonalban tudok feljebb haladni. Végre fönn vagyok a sólyomszikla tövében. Innen már jól szemmel lehet tartani a fészkek helyeket és a fészkekhez járó öregeket; sajnos, most még a hangjukat sem hallok.

A sólyomszikla egyik oldala összefüggésben van a sziklafallal; ezen az összekötő nyergen át azután, a melyre a sziklafal gallériszerű párkánya vezetett, s a hová alig tudtam fölkapaszkodni, a sólyomszikla oldalában levő keskeny, kb. 1½ méter széles párkányra jutottam, a mely épen a sólyomfészkek alá vezetett. E párkány az andezitnek pados elválása folytán jött létre; ha a falhoz lapulva fölnézek, kb. 3 méter magasán felettem ott van a másik párkány, a mely az andezit és conglomeratum érintkezésénél van, s a melyen a fészkek vannak. Persze innen alulról nem lehet belátni; az ürülék által erősen bemeszelt sziklafalak is bizonyítják, hogy nemrég még lakott volt a fészkek.

Lefelé szédületes mélységben az erdő lombtengere sötétlik. A párkány szegélyén málna- és elvadult köszmétebokrok hajolnak ki a mélység felé. A párkánynak pedig a fészkek helyek alatt levő részén egy egész szemétdomb van, mely a fiataloknak hordott zsákmány hulladékaiból alakult.

Hogy könnyebben vizsgálhassam a sok «corpus delicti»-t, puskámat a falhoz támasztom és a hátizsákomat is leteszem.

A legnagyobb mennyiségben a varju (*Corvus cornix*) maradványait (koponyák, lábak, szárnytollak, sőt egész csontvázak) találjuk, elég jellemző ok, miért félnek a varjak annyira a vándorsólyomtól. Itt leljük még a császármadár (*Bonasa bonasia*) fejét s lábát, azután az örvösgalamb (*Columba palumbus*) és az éneklő rigó (*Turdus musicus*) toll- és csontmaradványait...

E pillanatban egy éles sivitás riaszt meg, a sólyomszikla túlsó oldala felől egy sólyom tűnik elő s gyönyörű ívvel nyílal felém, majd a sziklafalon egy kihajló tölgy száraz gallyára kap föl. Alig van tőlem 20 m.-re; guggoló helyzetben a falhoz lapulva maradok, zöld vadásruhámban meglehetősen «mimikrizálok», s pár köszmétegally is van előttem s így nem is vett mindjárt észre.

Egy gyönyörű hímpéldány, az erőtől, ügyességtől duzzadó, gömbölyded alakja gyönyörűen fest azon a száraz gallyon; fekete feje és császárszakála élesen elüt a nyak fehérségétől; hamvas háta s most, hogy felém fordult, a begyének hullámos rajza remekül látszik; az élénksárga lábak csak úgy virítanak a sziklafal árnyékában.

Lám, ha most kéznél volna a puskám; pedig csak két lépésre van tőlem; síkföldön csak egy ugrás s a puska kezemben van, s a madárnak nincs ideje menekülni. De itt, ennek a sziklatoronynak az oldalában, ez a két lépés nem olyan könnyen megy.

Maradok tehát és gyönyörködöm a szép madárban. De eközben gyanussá kezd neki válni a dolog, különösen feltűnik neki a szabadon álló fegyverem és hátzísákom, mintha ezek nem lettek volna itt ezelőtt. Nyugtalanul forgatja a fejét és nyújtogatja a nyakát e gyanus dolgok felé. Végre is tovább nem állja s egy rekedt sivitással kidobja magát a mélység felé és pár pillanat alatt a lőtávolon kívül van. Gondolván, hogy mivel nem vett észre, talán még visszatér, vagy legalább errefelé jön: kézbevettem fegyveremet. De hiába vártam; párszor elszállt még ugyan élesen visítva az erdők fölött velem egy magasságban s azután eltűnt.

De nézzük csak tovább a szemétdombot, mert vannak itt a madármaradványokon kívül még sokkal «értékesebb» dolgok is.

Ime! emlős állatoknak, apró rágcsálóknak, ürgének a koponyáira akadok most a bokrok és a kevés fű között; azután szörgomolyagok, köpetek is vannak itt, teljesen olyanok, a milyenekben a sasok, ölyvek szokták az emészthetetlen szőr- és tollmaradványokat kiöklendezni.

De hát hogy kerültek ezek ide? Hiszen a vándorsólyom tisztán madaraktól él; a földön ülő állatot képtelen elfogni, mert oly erővel csap le, hogy a földön összezúzná magát. Ezt mondja az irodalom az eddigi megfigyelések alapján.

De, a mint látjuk, ez nem egészen így van. Mert épen ezek a szörgomolyagok és koponyák — a melyek kétségtelenül a vándorsólyomtól származnak — bizonyítják, hogy igenis a büszke nemes, sólyom manapság már nem átallja a földön futó ürgét zsákmányul ejteni.

Változnak az idők, változnak a megélhetési viszonyok és e szerint változik az életmód is.

A vizek mellett élő sólyom, a melynek a gazdag madárvilág könnyű megélhetést biztosít, bizonyára hű marad az ősi tradíciókhoz és nem «vetemedik» emlősnek a

fogására. De ott, a hol a vadászterületről hiányoznak a tavak, mocsarak, vagy a hol az őserdő nehezen hozzáférhető madárvilágára utalva — mint ezek a mieink is — s a mellett a könnyű élelmiszerzés módja kínálkozik az ürgelakta legelőkön, ott nem csodálkozhatunk azon, hogyha megélhetés könnyebb módjába is bele-belekóstolnak.

Az az eset, hogy a vándorsólyom ölyvektől vagy kányáktól vette volna el az ürgéket, fönn nem foroghat. Ilyen becstelen dolgot a nemes sólymokról nem szabad feltételeznünk. Sőt épen tudjuk, hogy ők büszkén otthagyják prédának a zsákmányt, ha alkalmatlankodnak körülöttük az alávaló ölyvek, kányák.

Most már kezdem érteni, hogy miért ólálkodnak annyit a sólymok az ürgés helyek körül. Sokszor volt alkalmam látni, hogy egy-egy sólyom a köves, bokros dombok fölött, a hol sok ürge tartózkodik, 1—2 m. magasságban lassan áthúzott. Most már tudom, hogy ők ilyenkor ürgére vadásznak, s az ilyenkor meglepett állatot az 1—2 m. magasból való lecsapással csipik nyakon. Az ily csekély magasságból való lecsapás nem történik oly nagy erővel, hogy a madár zúzódást szenvedne, de viszont ép elég ahhoz, hogy a meglepett állatot megkaparinthassa.

Lám, mennyi mindent beszél ez a pár szörgeomolyag; mennyi mindent elárultak, és a mit mondtak, avval csorba esett a nemes sólymok becsületén.

Tehát ők, a büszke rablólovagok, a kik eddig csak a lég urait rettegették s csak azt tartották méltónak fegyverük élére, a mi uralta a levegőt, már sülyedtek a közönséges kapczabetyárok felé, a kik orozva ejtik el könnyen megszerezhető, gyámoltalan zsákmányukat.

Szerettem volna ez áruló bűnjeleket megsemmisíteni és e megfigyeléseimet elhallgatni, hogy folt se legyen a becsületükön... De bizony mégis csak az

lett a vége a dolognak, hogy a bűnjelekből egy csomót gondosan becsomagoltam.

A fiókák már nincsenek a fészkekben, itt tehát nincs mit keresni. Próbáljunk most valahonnan felülről betekinteni a fészkek helyekbe.

Vagy egy félórai kapaszkodás után sikerült végre a sziklafal egy még magasabban levő párkányára jutnom, a honnan azután egyenesen beláthattam a párkányra és a fészkekbe.

A tornyot körülvevő párkány majdnem 20—40 cm. széles, helyenkint teknőszerűen bemélyedt, ilyen helyen van a két fészkek hely is, melyben azonban semmiféle aljzat (moha, fű, gally stb.) nincsen; a tojások, majd a fiókák csupán csak a kissé bemélyedt sziklalap törmelékén, homokján fekhettek. Néhány elhullatott toll is van még ott, a melyekben látócsöveimmel az öreg madár farktollait smerem föl. Tehát a fészkek üres.

A sziklafal repedésein zöld növényzet huzódik meg, sőt itt-ott tarka pompájú virágok élénkítik a sziklafal szürkeségét. Ezekre a virágokra a magasból, a középorom tetejéről lassan libegve, himbálódzva, száraz falevelek hullanak alá. De nini, hisz ezek

lepkék! Csakugyan Apolló-lepkék (*Parnassius Apollo*), most már látom a halványsárga alapon a fekete és téglaveres gyűrűket. Mily érdekes a repülése ennek a szép pillanagnak. Mint egy-egy falevél, úgy ereszkednek alá a magasból, mozdulatlan szárnyakkal; rábizzák magukat az aranyos napsugárra, s az viszi őket virágról-virágra.

Lent az erdőben a magtörő pinye (*Coccothraustes coccothraustes*) és az örvös galambok (*Columba palumbus*) bűgása, meg a zöld harkály (*Picus viridis*) sikoltozása hangzik, s ez mind oly szépen beleillik az erdő zúgásába.

Elhagyván most a helyemet, egy kisebb sziklatorony mögé kapaszkodtam föl, a melynek a sziklafalhoz vezető nyergén kissé lepihentem a hosszú, selymes fűvön. De alig hogy leheveredek, a sólyom sívítása ugraszt föl. A felettem meredező sziklafal tetejében egy kiálló száraz tölgygallyra kapott föl a sólyom, az iménti hím.

Itt a lombok alatt lévén, észre nem vett és így rálóhettem. A távolság nem volt nagy, hanem a lombsátor, úgy látszik, fölfogta a lövés erejét, mert a sólyom, valószínűleg csak a szárnyán sebezve, rézsút zuhant a sólyomsziclán keresztül a mélységbe. Hogy az erdő melyik részébe esett, azt nem láthattam, s így a megtalálására nem sok reményem volt. Leereszkedtem a mélységbe, de hiába; nem leltem meg.

S most ismét fel a meredeken a sziklafal tövébe, oly helyet keresvén, hogy a középorom tetejére kapaszkodhassam föl. Végre egy kéményszerű szűk hasadékhoz érek, egy árnyékos szurdokhoz, a mely innen alulról járható, azaz kapaszkodhatónak látszik, pedig de nagyot csalódtam.

Indulok fölfelé. Puskámat keresztbe veszem a hátamra, hogy a két kezem szabad legyen. Jobbról-balról elérem a hasadék falát; az igen meredek lejtő nyirkos, rothadó levéltömeeggel van fedve és oly csúszós, hogy néhol alig tudok a lábamnak támaszpontot találni. Egyik-másik helyen semmiféle lépcsőzet, párkány, kéznek, lábnek kapaszkodóhely nincsen; egy ilyen helyen már sehogysem tudtam támpontot találni lábaimnak, kezeim már reszkettek a megerőltetéstől s közel voltam a lezuhanáshoz. Hej de elátkoztam én ekkor a sólymok nemzetségének valamennyi fajtát, de még fajtáját is, csak most szabaduljak innen, soha még erre sem jövök. (Megjegyzem, hogy két nap mulva megint beszorultam egy ilyen kutyaszorítóba.)

Végre egy biztosabb helyre tudtam jutni. Na de most már se előre, se hátra; remegek a fáradtságtól; felettem a kürtő sötét torka egy cseppet sem hat bátorítólag. Hűvös árnyék van itt és erős léghuzam, de azért rólam csak úgy szakad az izzadtság. Kezdem mérlegelni az esélyeket; mert itt a szó szoros értelmében «esélyekről» van szó. Próbálok megbarátkozni az itt-éjszakázás gondolatával; holnap már talán keresni fognak...

De nincs más mód, csak előre! Vagy 10 percnyi pihenés után kezdek ismét fölfelé kúszni; egy szűk helyen most meg a puskám szorult a két fal közé, hogy alig tudtam kiszabadulni. De ezt a kínos kapaszkodást le se írom; elég az hozzá, vagy fél-órai veszedelmes kúszás után, mikor már azt hittem zsákutczába jutok, a legnagyobb öröömre a középorom napfényben ragyogó virágos mezejére lyukadtam ki.

Hát ez egyszerűen leírhatatlan érzés.

Hanyattvágom magamat a gyepen és úgy élvezem a helyzetem veszélytelen voltát... most már hál' Istennek nem kell félnem a lezuhanástól.

Sokáig kellett pihennem, a míg kissé magamhoz jöttem. De azután mindent pótoló az innen való gyönyörű kilátás.

Lábam alatt meredezik a sólyomszikla és a többi kisebb sziklatorony, alattok pedig az erdőregeteg, itt-ott tisztásokkal. Túl az erdőn a mezőség következik az Ósva és Tárca völgyében, a hol az aransárga vetések és tarlók fölött rezgő tánczot jár a napsugár. Kis falvak fehérlenek itt-ott a szelid lejtőjű dombok alján, némelyiknek a kis templomán a fényes bádogtető idecsillog. Majd azon túl ismét hegyek jönnek, balról jobbra, délről északfelé körben sorakoznak: a szepes-gömöri Érczhegység, az Alacsony-Tátra keleti nyulványai, a Cserna-Hora, Magura, a Csergő hegység s tiszta időben mindezek háta mögött még a Magas-Tátra éles gerincze is feltűnik olykor-olykor.

Egy nyiláló sólyom alakja tűnik most föl balról, de ez már a jól megtermett nőstény, egy és félszer akkora, mint az előbbi hím; éles vijjogás csendül most föl a mélységnek innen nem látható részéből, s csakhamar két kisebb sólyom -- ezek a fiatalok -- mint a nyíl lövell ki az öreg elé, a melylyel azután élesen vijjogva, művészi fordulatokkal csaponganak körül.

Hangjuk nagyon hasonlít a vörös vércse vijjogásához; vijjogása, egészében szavakkal visszaadva, körülbelül így fest: tvöüi, tvöüi, tvöüi, töüi, töüi-töi-töi-töi... E sor emelkedőleg halad s a tagolás vége felé gyorsul; minden tagot mélyebben kezd és magasabban végez.

Az öreg most szárnya hegyét kecsesen rezegtetve, felkap a sólyomszikla csúcsára, a hol egy berkenyefa küzd a létért e nehéz körülmények között.

A két fiatal, a melyek alsórészükön is egész sötétnek látszanak, egy darabig játszadozva keringenek, majd ők is megszállnak egy-egy sziklatömbön.

Jó darabig mozdulatlanul ülnek, csak a látócsővemmel látom, hogy mily nyugtalanul mozog a fejük. Most az öreg egy rekedt sivitással ledobja magát a mélységbe és mint egy kő zuhan alá félig összecukott szárnyakkal. De nem zsákmányra csap most ő; fele útjában rézsút veszi az irányt, majd vízszintesen, s végre a lefelé való zuhanás energiáját fölhasználva, egy gyönyörű óriási ívben fölvergődik ismét a torony-csúcs magasságára. S mindezt egyetlen szárnycsapás nélkül teszi; csak mikor az ív csúcspontját éri el, akkor rezegteti meg a szárnyahegyét, hogy alázódulva ismét egy ívet írjon le.

S e gyönyörű mutatványokat oly utólérhetetlen ügyességgel és könnyedséggel végzi, hogy egy cseppet sem habozunk a sólymot a repülés elsőrangú művésznének tekinteni.

E mutatványok, úgy látszik, a fiataloknak az oktatására vannak szánva, mert tényleg azok vele majdnem egyidejűleg, bár kevesebb ügyességgel, hasonló íveket írnak le.

Most egyenes irányt vesz föl az öreg és szabályos repüléssel távozik, utána a két fiatal is, s mihamar eltűnik a távolban.

De sokat is elgyönyörködtem innen, vagy valamelyik másik sziklatömből a sólymok művészi légijátékaiban; most is alig vettem észre az idő mulását.

De ime! most egy békászó sas (*Aquila maculata*) vonul át lassan keringve az erdők fölött; a másik pillanatban már a két fiatal sólyom is ott van a feje fölött: azt

sem tudom, honnan kerültek elő. S most a két fiatal dalia az imént kapott leczkét oly bravurosán ismételte, hogy ha bizony a dolog komolyan megy, hát csunyán ellátják a sas baját. Ugyanis oly szép ívekkel csapkodtak a feje fölé, a mikor is mindig csak egy arasznyira volt az ív legmélyebb pontja a sas fejtől, hogy azt gyönyörűség volt nézni is. De a lomha sas semmibe se vette őket, tudta, hogy csak játék az egész.

Végre eltűnnek mindhárman a szemeim elől.

Alkonyodni készül már. Az erdei tisztások nyugati széle mindjobban árnyékba húzódik. Látócsöveimmel most egyenként végigvizsgálom e tisztásokat, s csakugyan az egyiknek a szegélyén, a szálerdő árnyékában egy tovahaladó rőt vad vörös csuhája tünt föl egy pillanatra. Szarvas vagy őz volt-e, nem tudom!

De búcsúzzunk már a sólymok szikláitól, s szálljunk le az erdőbe, a hol most a vadászat legpoetikusabb neme, a cserkészlet, az erdők életének legbensőbb megismerésére ad alkalmat...

Egy félóra múlva már egy tisztás szélén bujkálok nagy óvatosan, hogy meg ne zavarjam az erdő tündéreit.

ÉJJELI HALÁSZAT A QUARNERÓN.

Irta: LEIDENFROST GYULA.

TIKKASZTÓ nyári nap épen eltűnt a Monte Maggiore mögött, mikor elindultunk éjjeli halászatra a Tengerészeti Hatóság kis gőzösnén, a Klotildon, a Halászati Biológiai állomás vezetőjének vezetésével Cherso északi csúcsa felé.

A hajó után van kötve két csónak, ebben viszzük a halászhoz szükséges szerszámokat. A szigonyost, egy köpczös németet, a Porto Petrolióban vesszük föl hajónkra. Ő is csak dilettáns halász, egyébként főgépész, de azért érti a mesterségét. S a mit a hivatásos halászok is elismernek róla, a mi pedig nagy szó, hogy oda talál, a hova célloz.

Innen Fiumétól odáig jó két órába telik. Addig van időnk gyönyörködni a naplementében, a mi ezerféle színt fest a tenger apró hullámaira. Ezeket a hullámokat lesi a szigonyos. Mert a szigonynyal halászni csak teljesen nyugodt tengeren lehet. Máskülönben nem látni le a fenékre. Szerencsénkre az a kis szél is eláll, a mely eddig kísért s a tükörsima tenger felszínét csak néhány kiugráló delfin zavarja meg alig pár méterre tőlünk. A mint észreveszik a hajót, odaúsznak hozzánk. Versenyre kelnek velünk. Három remek állat. Közvetlen közelből csodálhatjuk őket a felszínen. A hajó előtt úszva, mintegy vezetnek bennünket. Halásznak szigonyáért rohan, de mire visszajön, a delfinek eltűnnek, hogy aztán nem messze tőlünk folytassák játékukat.

A halászok nem igen vadásznak rájuk. Ha véletlenül hálóba kerülnek, könnyen összetépik a szerszámot, a szegény halász egész vagyonát. A húsa nem valami jó, csak a szegényebb nép eszi. Azért is hagyják őket békében.

A Maggiore mögül lassan eltűnik a vörös ég alja, egy ideig még feketén rajzolódik

az ég peremére, majd beleolvad a nagy szürkeségbe. Ekkorra azonban már meg is érkezünk a Punta di Jablanác-ba. Szabályos félkör alakú öblöcske ez Cherso legészakibb csúcsán. Partjait ritkás erdő borítja, emberi lakásnak nyoma sincs. Két oldalán egy-egy horgonyozóhely van. Ezek egyikéhez kötik a Klotildot. Azután fölhasználva a szürkületet, első dolguk a horogrendszer, a polongare-t elhelyezni. Száz-kétszáz horog van egy nagyon hosszú közös kötélhez rövidebb zsinórokkal erősítve. Mindenikre csalétek van tűzve. Olyan helyekre rakják, hova a sziklák miatt a hálókkaal nem férközhetni s a magányos partlakó halakat fogják vele. Ilyenek teszem: az angolna, fogas, az árcsőrű csuka (*Belone*), a rája- és czápafélék, egyes félszegűszók stb. A *Belone* fogására másfajta polongare is van: a vitorlás horog. A nagy kötél egyik végét a parthoz erősítik, a másikat deszkadarabhoz vagy parafaúszóhoz kötik, melyre egy kis vitorlát erősítenek, a mi az egészet kifeszítve tartja. Az összetett horgok nem tartoznak szorosán az éjjeli halászathoz. Nappal ép úgy dolgoznak vele, mint éjjel. Nem sok baj van vele, kényelmes szerszám. Egész napra magára lehet hagyni. Csak este vagy reggel szedik le a zsákmányt, ha ugyan ebben meg nem előzi őket más, főleg a polip. Innen is iránta a nagy gyűlölet.

A horgokat sorsukra hagyva, az öböl közepén elvetik embereink a fenékhálókat. Ezek már csak éjjel használhatók. Reggel szedik föl őket.

Ezzel aztán be is sötétedik teljesen, mert éjjeli halászatra csak újhaldkor mennek. A magyar vizeken ugyan minden alkalmas időt fölhasználnak rája, de osztrák területen tilalmi idő van a teli holdfénynél. Erre ugyan valami különösebb ok nem igen van, csupán a halakat akarják védeni a folytonos zaklatástól s a nagymértékű pusztítástól. Erről az utóbbiról ugyan nem igen lehet beszélni, mivel a szigonyhalászat nem a legszaporább munka. Tömeges, nagy zsákmány csak elvétve akad. A védelem tulajdonkép nem is erre, hanem az éjjeli halászat másik módjára vonatkozik, a melynél nagy kerítőhálókkaal dolgoznak, a scombri- és szardella-fogásnál.

A hajó végéről előkerül a nagy bárka, a melyre a halászokon kívül négyen is elférünk. A végében van elhelyezve a gázfejlesztő készülék, a melytől gumicsövek vezetnek kétoldalt a lámpákhoz. A hivatásos halászok csak egy lámpát használnak, a melyet a csónak orrán levő villába akasztanak. A szigonyozásnál azonban sokkal praktikusabb, persze valamivel drágább, a kétoldali lámpa, mivel a szigonyost a csónak orrán levő lámpa akadályozza az előrelátásban, a kétoldalúnál ellenben, a halász mögött lévén, előre is, oldalt is zavartalan nézhet s a szemefényét sem veheti el az oldalt kiszabaduló fény. Az itt használatos acetylen-lámpák nagyon egyszerű szerkezetűek. Űgyesebb halász maga is megkészhetheti. Két vagy három pillangóégővel s hátulvetítővel bíró négyszögletes dobozhoz hasonlít, a melynek alja nincs, három oldala pedig vetítő ernyőt képez.

Két ember nekifog evezni. A hajón maradók nem kívánnak szerencsét, azt itt is, a halászoknál is tiltja a regula. Meggyújtják a lámpákat, egyszerre vakító fény árad, a mely megvilágítja a kis öböl partjait, a hova mi tartunk. Szigonynyal ugyanis csak a partok mentén, kisebb mélységekben lehet halászni. Az acetylen fénye se hatol le mélyre s a fénytörés is akadályozza a biztos találást, a mire pedig a mi halászunk

büszke. Háromféle hosszúságú szigonynevele van. A szigony maga hétágú. Ilyennel halásznak a kisebb s a lapostestű halakra. Egyiket elővéve, a csónak orrára áll. Alakja megnyúlva rajzolódik a part szikláira, a melyek meredeken ereszkednek a tengerbe s a melyek magukon viselik a tengerrel folytatott naponkénti küzdelem nyomait. Mi, a kik itt látjuk először mindezt, kezdetben nem látunk a nagy ragyogáson kívül semmit. Csak lassan szokja meg a szem fenéknek tekinteni a kékeszölden ragyogó vízben látható foltokat, a miket az algákkal benőtt helyek mutatnak. Egy-egy kiemelkedő zátonyon lassan észreveszszük a meredt, kocsános szemével ránkbámuló tarisznyarákot,

a mely meglepetésében elfeledett a víz színe alatti mohos rejtekébe osonni. A narancsvörös fenék, sziklák, apróbb zátonyok szinte izzanak a vízben. Lassankint kiveszszük, hogy a rajtuk levő bársonyfekete foltokat a tüskésbőrűek koloniái alkotják, a melyek magukat a sziklába bevájva segítenek a tenger romboló munkájának. Apránként hozzá szokik a szem a fenéken levő durvább tárgyakat, a melyeket a fénytörés rettenetesen eltorzít, megkülönböztetni. Észreveszszük a homokos öblöcskék fenékén lustálkodó fekete ugorkát (*Holothuria tubulosa*) s a tengeri csillagot (*Asterias glacialis*), a parti sziklákon rejtőzködő rákot, a lapos csigákat (*Patella*) s a vörös virágállatokat (*Actinia equina*), a melyek itt-ott a víz színe fölött is állanak s pettyhüdve várják a dagályt, a mely ilyenkor, nyáron, éjszaka következik be.

Mindezek azonban halászsunkat kevésbé érdeklik. Alig várja, hogy mesterségét bemutathassa, de hiába, hal csak nem akar mutatkozni. Egyszer-másszor ugyan megmegrebben a felszín. Apró csevoló-k (*Mugil*) rajokban úsznak a lámpafény felé. Csak akkor villan meg ezüstös oldaluk, mikor alája érnek; felülről nem látni őket nappal sem, mert hátuk színe egybeolvad a tengerével. Az oldaluk is csak egy pillanatra látszik, mert a halász mozdulatára villámgyorsan tűnnek el ismét a nagyobb mélységbe. Kisebb halak ugyan kíváncsian követik lámpánkat, de ezekre nem érdemes szigonyt emelni. Nagy hal meg nem akad. Pedig ugyancsak erősen olajozza a tengert a halász a csónak orrán levő olajosbögérből, hogy elsimítsa vele azokat az apró hullámokat, a melyeket a partról jövő, illattal telt szél ver, hogy azok se zavarják látását. Jobb kezében dőfésre készen tartja szigonyát, baljának hátrafelé fordított tenyerével némán kormányozza utunkat, a mely apró parti zátonyok között vezet. Az éles sziklacsipkék gyakran horzsolják a csónak gerinczét, sokszor megakad az evezőrud bennük: ez a szigonyozásra való hely. Ime meg is állunk, de csak egy pillanatra. Valami szikladarab megcsalta a gyakorlott halász szemét, vagy pedig a zsákmány, bajt sejtve, idejekorán odujába menekült. A másik perczen már dőf, hallatszik a szigony zöreje a fenék kavicsán. Tekintetünk nyomon követi, de nem látunk semmit. A másik pillanatban azonban ennek daczára is előttünk vergődik fölborzolt uszókkal, kimeredt szemmel a szigony végén egy nagy vörös ördöghal (*Scorpaena*). Épen a nyakán találta. Ez az ő dőfése. Ezzel nem rocsolja szét az állat husát. Most ott vergődik tátogva a víz után a fenéken, lábunk alatt, a mire ugyan kell vigyáznunk, mert a hátuszójának tüskéi mérgesek. Most már erőt vesz rajtunk a halászszenvedély, de sajnos, megint hosszú idő telik, míg kielégítettik. Pedig a hajótól már jó messze távoztunk. Az árboczlámpás pislákoló fénye alig látszik, a következő fordulónál az is eltűnik. Körülöttünk nagy sötétség borul a nagy fekete vízre, a mely egybeolvad az ég sötétjével. A láthatáron, a vizek tetején végigvillan valami gyenge fény, az jelzi Fiumét. Amott, itt is, ott is imbolygó lidércfény módjára hozzánk hasonló módon halászsók láthatók a lovránai parton. Vajjon azok is hasonló szerencsével dolgoznak? «Melege van a hálnak, mélyebbre huzódik», magyarázza emberünk s ebben igaza van. Nyáron a partokon 20—22°-ra is fölmelegszik a víz, a mi elől a halak, főleg a skorpénák, hidegebb rétegekbe, mélyebbre huzódnak. Az aquariumban ilyen hőmérsék mellett az ördöghalak kinlódását nézni sem jó.

Mintegy czáfolatul, megint szigonyra kerül egy még nagyobb skorpena, megint tarkóján találva. Mi megint nem láttunk a fenéken semmit. Ennek az a magyarázata, hogy az ördöghalak a színutánzás legjobb példái. Az aquariumban levő példányok a betett szikladaraboknak nemcsak a színét, hanem a rajta levő mohos rajzolatokat is utánozzák. Annál inkább csodálunk kellett a halász éles látását. Hát még ha tekintjük, hogy a fenéken a fénytörés miatt, a mi bennünket ezúttal annyiszor megtréfált, egyik állat sincs ott, a hol látszik. S azt épen a nyakán találni!

Aztán egy darabig megint semmi! Egyszer csak elénk cikázik valami féregforma hosszú állat, a mire halászaink elkiáltják magukat, hogy «Vermo de mare» s a mire kézihálómhoz kapok, már eltűnik a csónak alatti homályos mélységbe. Azon éjjel

még egy uszott felénk, de az is elmenekült. Azóta se láttam s nem sikerült megtudnom, mi lehetett.

Hirtelen a lámpafény alatt megvillan valami. A következő perczben már a szigony végén van egy hosszú *Belone*, a melynek a csontja megzöldül, ha megsütik. Úsztában találta el pontosan a nyakán! A másik elmenekült. Mindjárt nyomon követi egy nagy csevolo, pedig ez a tenger legfurfangosabb halai közé tartozik.

Megint hosszú szünet. Egy kis öböl fenekéről a szigony egy polippal (*Octopus*) jön föl. A tarkóján átszúrt állat mind a nyolcz karjával egész hosszában rátapad a szigony nyelére. Tölcsérét felénk irányítva lelocsol bennünket tengervízzel. Színét haragos barnára változtatja s karjai mint a kigyók kúsznak végsőig megnyulva a rúdon a halász keze felé, a melyben már villog a bicska, hogy szabaddá tegye szigonyát. A többi halászok nagy része — állítólag — egyszerűbben végez vele: kettéharapja tarkóját, mire rögtön megdöglik. A csónak fenekén a szúrások daczára is még sokáig mozgolódik s a halászok nem győzik gyalázni. Pedig milyen kedves csemegéjük a folpó. Másrészt az is igaz, hogy a varsák tartalmát gyakran megdézsmálja s így a haragra okuk is van.

A polip meghozta a szerencsét. Egyik öblöcskéből ki, a másikba be, számos ördöghal, polip, spari, csevolo stb. lett a zsákmány. Szemünk lassan hozzászokott a fenékhalkat fölismerni s versenyt kutattuk a fenéket.

Az egyik öbölben már túlmentünk egy sziklán, a melynek tövében egy hosszú fekete sáv látszott a fenéken, mint valami a partról lesodort faág. A szigonyos a csónakot visszaparancsolva, abban a pillanatban húzta ki az angolnát a vízből, mikor az épen lyukába akart osonni. Remek, négy kilós példány volt s a csónak fenekére hatalmas ütéseket mért farkával. Harapásától még a halászok is félnek. Vergődésével ez is, mint a többi, a csónak fenekére beszivárgott vízzel fecskendezett tele bennünket, a mihez még a polipok tölcséréből ránkövezt víz is járult s így az éjjeli halászatot kellemetlen oldalairól is megismertük.

És ez így ment egészen addig, a míg a farosinai világító torony fénye közvetlen közelből föl nem tűnt. Ideje volt visszatérni ugyanazon az uton, a melyen jöttünk, követve a part minden zeg-zugát. Közben még egy bravurt mutatott be a halász. Egy öblöt keresztűlszelve, a zöldes homályban uszó mélységből néhány kalmár (*Loligo*) czikázott lámpánk felé, aztán hirtelen eltűnve ismételték a játékot. A villámgyorsan lecsapódó szigony megint csak a nyakán talált egyet. Egy másikat azonban elszalasztott, a mi azonban bármikor megtörténhetik, főleg a mélyebb vízben, a hol a szigony hegye fenéket nem érhet s az átütő ereje, a mivel dobták, a víz fölhajtó ereje miatt gyöngö.

A hajnaltájban beállott tramontona, az éjjeli halászok rendes ellensége, véget vetett a halászatnak. A zsákmánynyal meg lehattunk elégedve, mivel más alkalommal ugyane helyen sokkal kevesebbel kellett megelégednünk. Ehhez járult még a polongarevel fogott néhány angolna s a fenékhálóba akadt halak s ezek közt egy rák, a languszta (*Palinurus*). A fenékhálók élő zsákmánya rendszeren az aquariumot gazdagítja.

Az acetylennel való halászat másik módja a kerítőhálókkal történik. A csónakokhoz vagy egyik végével a parthoz erősített hálókkal bekerítik a fényforrás felé úszó

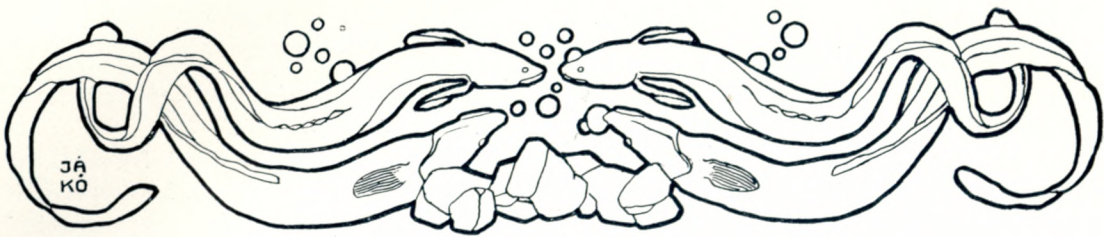
scombri- és szardellacsapatokat s a partra vontatják. A dalmát vizeken, de legújában a Quarneróban és az osztrák vizeken olyan kerítőhálók kezdenek divatba jönni, melyek a partravontatást fölöslegessé teszik. A fölül apró uszókkal s hordókkal ellátott háló egyik vége a világító bárkán, másik egy csónakon van megerősítve, mely a bekerítést eszközözi. A háló alsó korczában futó kötéllel kerítés alkalmával a zacskó szájának módjára bezárható s így az egész zsákmány a bárkára húzható. Ez nagy idő- és erőmegtakarítás s hozzá még a zsákmányelszabadulás lehetősége is ki van zárva, a mi a partravonásnál nem egyszer megtörténik.

Ezekből is látható, hogy a modern halászeszközök mindinkább kezdenek tért hódítani a Quarnero halásznépénél is. Ennek azonban már nagyon is itt volna az ideje. Halászaink legnagyobb része s főleg a chioggioták, a kiknek az év bizonyos hónapjaiban joguk van a mi vizeinkben halászni, a halállomány megvédésével, a halivadékkal semmit sem törődnek, holott ez épen nekik állana leginkább érdekükben. Mindennek az oka a halászati örök és ellenőrzés hiánya mellett a régi halászeszközök (migavicza) használata s továbbá az, hogy az újabb, modernebb eszközökkel megismerkedni halászaiknak nincs alkalmuk. A kibővítendő Halászati Biológiai Állomásnak volna föladata a bergeni állomáshoz hasonlóan ezek megismertetésére szolgáló múzeum berendezése. A modern eszközök elterjedésének legújabb akadálya nem a maradiságban van, mely ugyan az ősfoglalkozást űzőkben nem kis mértékben van meg, hanem a szegénység, mely a drága eszközök megszerzését lehetetlenné teszi. Hogy ez tényleg így van, annak épen az acetylenhalászat a legjobb bizonyítéka, a mely olcsóságánál fogva hamarosan elterjedt. Ma már csaknem minden tengerparti faluban találunk karbidraktárt.

Nem is olyan régen, ezelőtt egy évtizeddel még egyszerű lámpa vagy szurkosfenyőörzse járta. MATISZ, a Quarnero állatvilágának buzgó kutatója élénk színekkel írja le a vöröslángoknál való halászatot. Sőt itt-ott még ma is látni apró lélekvesztőn polipszigonyozókat estenden pislákoló lámpással dolgozni, sőt a félreesőbb helyeken a szardellafogásnál még máig sem bírta a halászromantika rovására a rőzsét az acetylen kiszorítani.

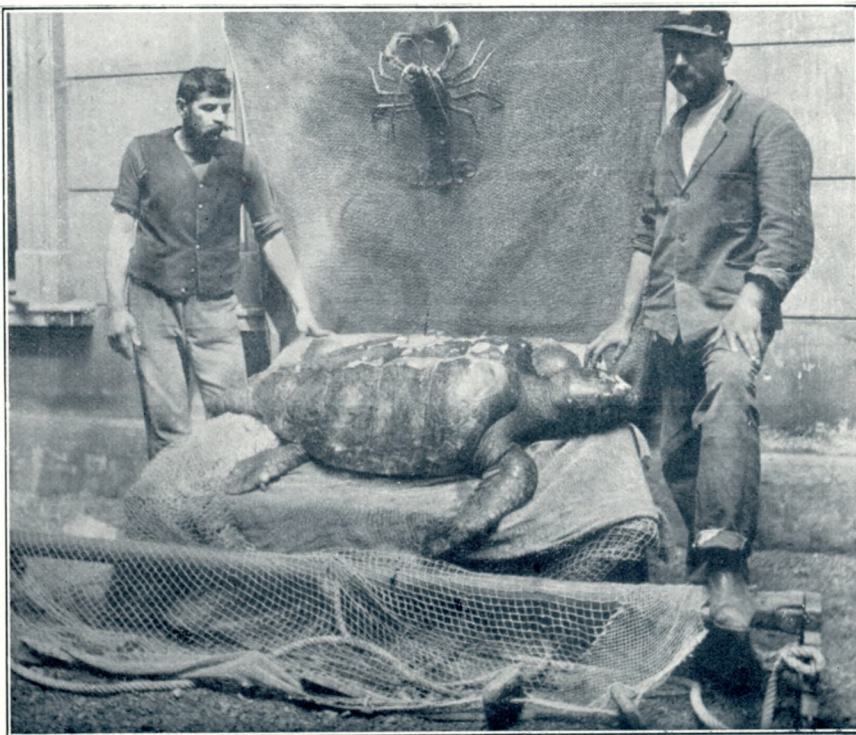
JA:KÖ

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Óriási tengeri teknős. Rengeteg sok embert csődített össze a minap a fumei kikötőben egy óriási tengeri teknős, a melyet a Magyar-Horvát Gőzhajós Társaság egyik gőzöse hozott Dalmáciából a magyar kikötővárosba.

midőn azon vette magát észre, hogy a hálóban egy óriási tengeri teknős vergődik. A szokatlan nagy tengeri teknőst harmadnapra rá már a fumei kikötőben bámulták. Innen a fumei Biológiai Állomásra került, a

A ritka nagy tengeri állatot egy makarskai halászember fogta nem messze a Narenta torkolatától. A hálóját sehogysem bírta kihúzni a tengerből. Eleinte azt hitte, hogy valami sziklába akadt. S a mikor látta, hogy egymaga nem bírja el a nehéz súlyt, odaszólitotta társait, a kikkel aztán mégis sikerült kihúzni a hálót és szörnyű nagy volt a meglepetése, a

mely a ritka vendéget a szerencsés halásztól megvásárolta, hogy gyűjteménye részére értékes preparatumot készítsen. A teknős a *Thalassochelys corticata* óriási példánya. Hossza 1,42 méter, súlya pedig meghaladja a másfél métermázsát. E szerint ez a legnagyobb tengeri teknős, a melyet valaha fogtak az Adriában. Ennek a tengeri teknősnek

50–80 cm. hosszú példányai nem nagyon ritkák az Adriában. Ha a quarnerói vagy a dalmát szigetektől 8–10 tengeri mértföldnyi távolságban a nyílt Adrián járunk, csöndes nyári napokon gyakran láthatjuk a gőzhajó fődélzetéről, a mint szétterjesztett végtagjaikkal a tenger színe fölött lebegnek. A mikor pedig a gőzös közel jut hozzájuk, hirtelen a víz alá buknak és eltűnnek. Nagy mesterek az úszásban. Két évvel ezelőtt egy 80 cm. hosszú példányt fogtak a lusszini vizekben. Ez is a fumei biológiai állomásra került. A melynek akváriumában csaknem félévig élt. A fogságba került teknős sehogysem akart táplálkozni s ennek következtében éhen kellett elpusztulnia. A *Thalassochelys corticata* páncéljének színe a háti oldalon gesztenyebarna, a hasi oldalon pedig sárgásfehér. Állati táplálék-ból él. A húsát nem eszik, a teknőjét nem dolgozzák fel.

Garády Viktor.

Békák létküzdelve. A békák serege a lét nehézségeivel csakúgy megküzdeni kénytelen, mint az állatvilág bármelyik fajtája. A béka korántsem sorolható a tetszetős külsejű állatok közé, elsőrangú csemegének sem mondható, sőt mi több, hasznos állat s mégis ellen-ségeinek száma légió. Legmakacsabb üldözői a legyek, melyek ellen alig képes védekezni. A légyfélék előszeretettel rakják petéiket a békák dobhártyájába. A kikelt élősdiek végtelen sok kellemetlenséget, bajt, sőt gyötrelmet okoznak a békának. A tengerentúli országok tropikus égővei alatt honi békáinknál sokkalta nagyobb fajok otthonosak, melyek még többet szenvednek a tolakodó parazitáktól.

Nem csoda tehát, ha viszonzásul a természet a békanevet ádáz légypusztítóvá tette. Ausztráliának egyik békafaja egy nagyobb sárga légynek, a *Musca batrachomya*-nak petéitől sokat szenved s parazitáinak legtöbbször

aldozatául is esik. A békán élősködő légy is innen kapta elnevezését.

Levelibékánkknak egyik óriási fajrokona, a *Pelodyas caeruleus*, ugyancsak heves küzdelmeket folytat a nála nagyobb és erőteljesebb gyíkokkal, kígyókkal és szárnyasokkal. Főtáplálékát azért az egerek teszik; ezeket öblös torkán hihetetlen gyorsasággal tudja lecsusztatni. Éneklő szárnyasokban is kárt tesz. Többnyire az emberi lakások s gazdasági épületek közelébe húzódik, ahol sok az egér s így egérpusztítása révén a bennszülöttek nem hántják, sőt oltalmazták. *Homér* ismeretes béka-egérharczait úgy látszik állandóan ő képviseli, holott a nagy eposzíró bizonyára nem gondolt Ausztrália Pelodryászára, akkor midőn batrachomyomachiáját megírta.

Az összes békafajok közt a legnagyobb fejűt is Ausztráliában találjuk, az u. n. *Chiroleptis Australiae*-t. Ez nemcsak egerészik, hanem patkányokkal is harcra keveredik. Általában az óriás békák valamennyije hihetetlenül falánk és merész, amiért létküzdelve is hevesebbek.

Az amerikai békák közül a *Brebm* ismertette ökörbéka, a *Rana mugiens*, víziszárnyasokkal is harcra keveredik s a kacsafiakat egymásután küldözgeti le tág gyomrába. Víziszárnyasokban tetemes pusztítást okoz a Ceylonban otthonos *Rana tigrina* és *Rana hexadactyla* is.

Külsejében egyike a legcsodálatosabb állatoknak az ugyancsak *Brebm* által ismertett rengetegszájú *Peratophrys Bojei*, fején két sajtószerű szarvacskával. A kígyókkal szakadatlanul harcra áll és sok mérgeskígyót pusztít anélkül, hogy gyomrát azokkal elrontaná.

A varangyok legnagyobbja az Amerikában mindenütt elterjedt *Bufo agna*, ugyancsak kígyókkal s patkányokkal harcra áll vívja meg létküzdelveit, csak azért, hogy szakadatlanul éhes gyomrát megtömhesse. *Sólyom.*

HAZAI ZOOLOGIAI LABORATORIUM

Budapest, VII., Damjanich-utca 36. sz.

A vadászidény kezdetével ajánljuk intézetünket a t. vadászközönség figyelmébe.

Intézetünk *emlős állatokat* és *madarakat* a legmodernebb követelményeknek megfelelően természetűen, dermoplastikai alapon és művészi kivitelben preparál, úgy magánosok, mint iskolák és múzeumok részére.

Vállalkozik mindenféle *vadásztrofeák* elkészítésére tartós és szép kivitelben, úgyszintén állati bőroknak szőnyegnek való kikészítésére.

Iskolák, múzeumok részére egész gyűjteményeket szállít, szertárak berendezésére vállalkozik.

A «Hazai Zoologiai Laboratorium»-ban az összes tárgyak dr. MADARÁSZ GYULA, az intézet igazgatójának ellenőrzése mellett készülnek és az intézet a szállított preparátumokért a legmesszebb menő kezességet vállalja.

ELSŐ MAGYAR HANGLEMEZGYÁR

◆ ◆

Egyedüli magyar
hanglemezgyár.

◆ ◆

Versenyképes bár-
mely külföldi gyár-
:: ral ::

◆ ◆

Vezérképvislet :
Budapest, IV. ker.,
Eskü-ut 6. szám.
(Klotild-palota).

◆ ◆

Elsőrendű gyárt-
:: mány ::

◆ ◆

Tessék hanglemez-
:: jegyzéket kérni ::

◆ ◆

Vezérképvislet :
Budapest, IV. ker.,
Eskü-ut 6. szám.
(Klotild palota).

Pártoljuk a honi ipart!

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28/a.

